

NUORTEN TULEVAISUUSKUVAT

**Tutkimus erään Pirkanmaalaisen kunnan
yhdeksäsluokkalaisista**

Maria Hautamaa

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Pro gradu –tutkielma

Toukokuu 2010

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteen laitos
MARIA HAUTAMAA: Nuorten tulevaisuuskuvat.
Tutkimus erään Pirkanmaalaisen kunnan
yhdeksäsluokkalaisista
Pro gradu – tutkielma, 67s., 2 liitesivua
Kasvatustiede
Toukokuu 2010

TIIVISTELMÄ

Tämä tutkimus kuvaa erään Pirkanmaalaisen kunnan koulun nuorten tulevaisuuskuvia ja arvoja. Tulevaisuuskuvia lähestytään tarkastelemalla maailmankuvan muodostumista ja tulevaisuuskuvien rakentumista. Tulevaisuuskuvia tarkastellaan lähinnä perheen ja ammatin näkökulmasta.

Tutkimuksen lähestymistapa on kvalitatiivinen. Aineistonkeruumenetelminä ovat oppilaiden kirjoitelmat sekä muutamat yksilöhaastattelut. Aineisto koostui 17 kirjoitelmasta ja viidestä yksilöhaastattelusta. Kirjoitelman otsikkona oli ”Minä vuonna 2025”. Tutkimusaineisto kerättiin tätä tutkimusta varten huhtikuussa 2009 erään Pirkanmaalaisen kunnan koulun yhdeltä yhdeksänneltä luokalta, joista tyttöjä oli 10 ja poikia 7. Tutkimusaineiston analyysissä käytettiin sisällön analyysiä, ja sitä hyödynnettiin tutkimustulosten luokittelussa.

Tutkimustulokset osoittivat, että nuoret suhtautuvat tulevaisuuteen pääasiassa erittäin optimistisesti. Nuorten kirjoitelmissa esiin tulleet tulokset vastaavat aikaisempien tulevaisuustutkimuksien tuloksia. Vaikka aihetta lähestyttiin lähinnä perhe- ja koulutusarvojen osalta, nuorten tulevaisuuden suunnitelmista nousivat esille myös vapaa-ajan harrastukset ja asuminen. Sisältöjen käsittelemisen taso vaihteli kirjoitelmissa suuresti. Joissakin kirjoitelmissa tulevaisuuskuvat olivat hyvin epärealistisia toivetulevaisuuskuvia. Lisäksi tyttöjen oli poikia helpompi määritellä tulevaisuuskuvia.

Asiasanat: tulevaisuuskuva, arvot, nuori

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	4
2. NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	7
3. TULEVAISUUSKUVAT OSANA MAAILMANKUVAA	11
3.1. Maailmankuvan muodostuminen.....	11
3.2. Tulevaisuuskuvan rakentuminen.....	15
3.2.1. Tulevaisuuskasvatus.....	18
3.2.2. Tulevaisuuden tarkastelutapoja.....	20
3.3. Perhe osana tulevaisuutta	22
3.4. Koulutus tienä tulevaisuuteen	25
4. ARVOT TULEVAISUUSKUVIEN POHJANA	28
4.1. Arvojen määrittely ja omaksuminen	28
4.2. Arvojen muutos.....	31
4.3. Kotitaustan ja koulun merkitys arvojen kehittymisessä.....	33
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	36
5.1. Tutkimusongelma ja tutkimuksen lähestymistavat	36
5.2. Tutkimuksen kohdejoukko ja aineistonkeruu.....	36
5.3. Aineiston analyysi	38
5.4. Luotettavuuden arviointi.....	41
6. TULOKSET	43
6.1. Perhe.....	43
6.2. Ammatti.....	47
6.3. Vapaa-aika	51
6.4. Asuminen.....	53
7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	58
LÄHTEET.....	62
LIITTEET	68

1. JOHDANTO

”Tulevaisuutta ei ennusteta, sitä luodaan.” (Lennart Koskinen)

Koskinen kiteyttää sanoissaan hyvin tämän tutkimuksen keskeisen sisällön. Tulevaisuudesta ei voida sanoa mitään varmaa, mutta varmaa on se, että jokainen pystyy vaikuttamaan tulevaisuuteensa omalta osaltaan. Tutkittaessa tulevaisuutta ovat nuoret erityisessä asemassa, sillä nuorten mielikuvat ja arvot määrittävät osaltaan sen, millaiseksi tulevaisuus kunkin ihmisen kohdalla muodostuu. Arvot ohjaavat tulevaisuuden rakentumista ja tulevaisuuskuvat luovat pohjan sille, millaiseksi nuoret kuvittelevat tulevaisuutensa. Maailmaa muuttuu yhä nopeammin ja muutoksen hallinta on suuri haaste jokaiselle nuorelle. Tulevaisuus voi olla tämän päivän nuorelle huomattavankin epävarmaa johtuen juuri maailman ja yhteiskunnan arvojen muuttumisesta.

Ilkka Niiniluodon (2002) mukaan tulevaisuudentutkimus eli futurologia on melko nuori tieteenala, jonka lähtökohdat ovat monitieteiset. Muun muassa yhteiskuntatieteet, humanistiset tieteet, luonnontieteet, tekniset tieteet ja taloustieteet tarjoavat menetelmiä, joiden avulla tulevaisuuteen voidaan yrittää tähdystää. Ihmisiä on kautta aikojen kiinnostanut tapahtumien ennakointi, ja tulevaisuuden ennakointia ja tekemistä on tarvittu kaikilla elämänalueilla, joissa ihmisten toiminta on vaikuttanut asioihin. Perusluonteeltaan tulevaisuudentutkimus on monitieteistä, sillä tavoitteena

on luoda skenaarioita, joissa todellisuuden eri osat on otettu huomioon. Varsinkin luonnontieteet ja ihmistieteet ovat tulevaisuudentutkimuksen kannalta oleellisia. (Juslen & Halmari 1984, 16; Niiniluoto 2002, 7; Kamppinen, Malaska & Kuusi 2002, 19-25.)

Tulevaisuudentutkimus ei ole ennustamista. Voidaan kuitenkin rakentaa käsityksiä ja mielikuvia siitä, millaisia mahdollisia tapahtumia meillä on edessämme. Kun mietitään erilaisia mahdollisuuksia, voidaan pohtia sitä, mitä todennäköisesti tapahtuu tulevaisuudessa. Valinnoilla ja teoilla on mahdollista vaikuttaa tulevaisuuteen. Tietoisuus erilaisista tulevaisuuksista antaa mahdollisuuden valinnanvapauteen. Tulevaisuuden tutkimisella pyritään muovaamaan nykyistä toimintaa, jotta se johtaisi parempaan ja toiveidemme mukaiseen tulevaisuuteen. Tarkoituksena ei ole niinkään pyrkimys tietää tai ennustaa tulevaisuutta. (Juslin & Halmari 1984, 16; Rubin 1995, 6-7, 106.) Siksi on tärkeää tutustua erilaisiin sisältöihin tulevaisuudesta ja pyrkiä niiden perusteella luomaan omat tulevaisuuskuvansa, jotka johtavat mieluisaan päämäärään.

Tulevaisuuden tutkimuksen teoreettisiin perusteisiin ja metodologiaan liittyy ongelmia, jotka johtuvat tulevaisuuden tutkimuksen luonteesta. Malaska ja Mannermaa (1985) ovat luonnehtineet, että tulevaisuuden tutkimus on tieteellisin perustein tapahtuvaa tulevaisuutta koskevaa tiedon hankintaa, jolle on ominaista sekä kohteen että sitä koskevan tiedon epävarmuus. (Malaska & Mannermaa 1985, 275.) Vaikka tulevaisuudentutkimus on monitieteistä ja jokseenkin ongelmallista, on sitä silti mahdollisuus

tutkia. Tässä tutkimuksessa tutkimustapana on kysyä mielikuvia tulevaisuudesta.

Tutkimuksen teoreettisessa osassa (luvut 2, 3 ja 4) rakennetaan aiempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen nojautuen viitekehys, jossa tarkastellaan nuorten tulevaisuuskuvia ja niiden muodostumista arvojen pohjalle. Luku 2 on kirjoitettu tutkimusjoukon antamien tulosten tarkastelun tueksi. Siinä tulee esille olennaista tietoa tutkimusjoukosta. Teoriaosuuden kattavin luku on 3, jossa käsitellään tutkimuksen kannalta oleellisimpia asioita, kuten tulevaisuuskuvia ja niiden muodostumista sekä perhettä ja koulutusta osana tulevaisuutta. Olen halunnut korostaa juuri perheen ja koulutuksen merkitystä nuoren kasvuun ja kehitykseen, koska nuoret viettävät suuren osan elämästään niiden vaikutuspiirissä. Luku 4 käsittelee arvojen maailmaa. Tutkimuksen empiirisessä osassa (luvut 5 ja 6) tarkastellaan tulevaisuuskuvia, joita nuoret ovat luoneet arvojensa pohjalta. Lopuksi kootaan johtopäätösten ja pohdinnan (luku 7) kautta tiivis yhteenveto nuorten tulevaisuuskuvista, jotka arvojen kautta ovat muodostuneet.

2. NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Nuoruusikä on siirtymävaihetta lapsesta aikuiseksi. Nuoruutta on varsin vaikea tarkasti määritellä, ja siksi eri teoreetikot määrittelevät sen eri tavoin. Nuorisolla tarkoitetaan kunakin ajankohtana nuoruusvaihettaan eläviä ihmisiä. Jokainen normaalin eliniän saavuttava ihminen käy läpi nuoruusvaiheen. Nuoruuden määrittämisessä ikä voi olla oleellisessa asemassa. Nuoruutta voidaan määritellä myös tekojen perusteella. Usein ajatellaan tiettyjen tekojen kuuluvan nuoruuteen ja tiettyjen tekojen aikuisuuteen. Toki muitakin perusteita nuoruuden määrittelylle varmasti löytyy. (Kaijanaho 1988, 106-107, Venkula & Rautevaara 1992, 6-7.)

Kari E. Turunen (1996) määrittelee nuorisoiän ikäperusteisesti vuosille 13/14-20/21. Nuorisoiässä kokemukset avartuvat ja sisäistyvät olennaisesti ja sielunelämä avautuu merkittävästi. Nuoren ihmisen olemuksessa voi havaita selvästi aikuisen ajattelun ja käyttäytymisen piirteitä. Turunen jakaa nuorisoiän kolmeen vaiheeseen, joista käsittelen aluksi ensimmäistä vaihetta: murrosikä. Murrosiässä nuoren kehityksessä tapahtuu niin fysiologisia muutoksia kuin henkisiä muutoksia, mutta tässä keskityn ainoastaan sisäiseen, sielullis-henkiseen kehitykseen. Muun muassa ajattelu ja tunteet muokkaantuvat nuorisoiässä. Esimerkiksi käsitykset todellisuudesta tulevat monipuolisemmiksi. Koko nuorisoiään kuuluu tietynlainen valmius syttyä ympäristön heränteille. Vaikka nuoruus on yleensä jännittävää ja hyvää aikaa, murrosiässä tulee ilmi hieman raskaitakin asioita: ympäristölle herkistyminen,

itsenäistyminen ja tunteiden avaruus. (Turunen 1996, 101-114.)

Nuoruusiän kehityksessä tapahtuu paljon muutoksia. Helena Puttonen (1985) jakaa perusmuutokset neljään tasoon: biologiset, kognitiiviset, emotionaaliset ja sosiaaliset. Näihin muutoksiin vaikuttavat omalta osaltaan niin historialliset ja kulttuuriin kuuluvat tekijät kuin perheeseen, kouluun ja työhön liittyvät tekijät. Nuoruusikä alkaa biologisesta kypsymisestä. Murrosiästä ja puberteetista puhuttaessa viitataan nuorena tapahtuviin fyysisiin muutoksiin. Murrosiän on katsottu alkavan nykyään hieman aikaisemmassa ikävaiheessa kuin aikaisemmin. (Puttonen 1985, 5-9.)

Nuorten ajattelussa tapahtuu myös valtavia muutoksia. Nuoret ymmärtävät abstrakteja käsitteitä, ja niiden pohjalta he osaavat mm. luokitella, eritellä syy-seuraussuhteita sekä pohtia olemassaoloon liittyviä kysymyksiä. Tässä vaiheessa tulevaisuuden toimintojen kuvittelu ja arviointi on mahdollista. Tulevaisuuden toimintoja nuoret voivat suhteuttaa omiin motiiveihinsa ja mielenkiinnon kohteisiinsa. Jos ihmisellä on selkeä ja realistinen käsitys itsestään, voidaan hänet luokitella emotionaaliselta kehitykseltään tasapainoiseksi. Nuoren kuva itsestään lisääntyy uusien kokemusten lisäämisellä aikaisempiin kokemuksiin. Yksi keskeisin nuoruusikään liittyvä asia on identiteetin muodostuminen. Identiteetin muodostumiseen vaikuttavat esim. vanhempien, ystävien, koulukavereiden ja nuorisokulttuurin asettamat vaatimukset. (Puttonen 1985, 5-9.)

Pekka Ruohotie (2002) puhuu elämönhallinnasta muuttuvassa työelämässä. Elämönhallinnasta voi puhua myös muutoksien ja valintojen edessä olevien nuorten yhteydessä. Elämönhallinnalla tarkoitetaan kykyä kantaa vastuu omista toiminnoistaan. Muun muassa oman osaamisen tiedostaminen ja kehittäminen kuuluvat elämönhallintaan. Omaa käyttäytymistä pitäisi pystyä kontrolloimaan ja suorituksia parantamaan. Jo nimensä mukaan elämönhallinnassa on kyse siis itsensä hallinnasta ja itsetuntemuksesta. (Ruohotie 2002, 43.)

Nuoruus on elämävaiheena monella tapaa herkkää, suurten muutosten ja epävarmuuden aikaa. Nuori kokee mm. monia fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia itsessään. Nuoruus on myös valintojen aikaa. Monilla valinnoilla ja ratkaisuilla on vaikutuksensa myöhempään elämään - tulevaisuuteen. Hannu Savolaisen (1993) mukaan nuorten tulee ottaa vastuu elämänsuunnittelusta ja suhtauduttava koulutusvalintoihin vakavasti, sillä koulutuksesta on tullut yhä keskeisempi nuorten elämänsisältö ja nuoret tiedostavat, että elämä ei suju tarpeeksi hyvin ilman riittävää ammatillista koulutusta. (Savolainen 1993, 37.)

Peruskoulun jälkeen nuorten on esimerkiksi valittava, haluavatko he jatkokouluttautua ja jos, niin millä tavoin. Nuorten tulee miettiä hieman pidemmällekin tulevaisuuteen, sillä jos he haluavat tietyn työpaikan tai tietyn koulutuksen, on heidän mahdollisesti käytävä juuri tiettyä koulua. Monet nuoret, jotka eivät vielä tiedä tarkalleen omia kiinnostuksen kohteitaan, pyrkivät lukioon. Sillä he mahdollistavat muutamia reittejä jatkokouluttautua. Toiset haluavat mahdollisimman

nopeasti työelämään, eivätkä arvosta niin paljon koulutusta. Esimerkiksi ammattioppilaitokset ovat oivia paikkoja ohjata nuoret nopeasti ja käytännönläheisesti työelämään. Nuoret tekevät valintoja myös perheen perustamisen suhteen. Jos koulutusta pidetään tärkeänä, on selvää, että perheen perustaminen ei kuulu vielä varhaisuoruuteen. Toisille työ on toissijainen asia ja parisuhteeseen sitoutuminen ja lasten tekeminen ovat ajankohtaisia jo varhaisessakin iässä. Toki nuoret kokevat elämässään paljon muitakin valintojen paikkoja, mutta tässä tutkimuksessa keskityn lähinnä perheen ja ammatinvalinnan näkökulmiin.

3. TULEVAISUUSKUVAT OSANA MAAILMANKUVAA

Tässä luvussa tarkastellaan tulevaisuuskuvia lähtien liikkeelle maailmankuvan muodostumisesta. Tulevaisuuskuvaa voidaan pitää maailmankuvan ulottuvuutena (Mikkonen 2000, 63). Tulevaisuutta pohditaan myös tulevaisuuskasvatuksen näkökulmasta ja tuodaan esille erilaisia tapoja tarkastella tulevaisuutta.

3.1. Maailmankuvan muodostuminen

Maailmankuvan käsitteellä tarkoitetaan usein arkikielessä käsitystä maailmasta, kokonaisnäkemystä, jonka avulla hahmotetaan maailmaa. Maailmankuva voidaan ymmärtää tietyn ihmisryhmän keskuudessa yleisesti jaettujen itseä, maailmaa, ihmistä ja yhteiskuntaa koskevien tiedollisten asenne-elementtien systeeminä. Maailmankuva on mielletty monitieteiseksi tutkimuskohteeksi varsinkin suomalaisessa tutkimusperinteessä. Nuoret muodostavat käsityksensä maailmasta niiden olettamuksien pohjalta, jotka he ovat omaksuneet elämysympäristössään. Kulttuuriin kasvamisen ja kulttuurin omaksumisen kautta nuoret asettavat elämälleen arvoja, joiden kautta maailmaa tarkastellaan. Maailmankuva ei siis synny sattumanvaraisesti, sillä jo lapsuuden arkipäivän kokemukset muodostavat ensimmäisiä kuvia maailmasta. Jari-Erik Nurmen (1997) mukaan ihminen ohjaa kehitystään ja suuntaa omaa elämäänsä maailmankuvan kautta. Yleisesti ottaen maailmankuva

edustaa sitä, miten eri ihmiset näkevät todellisuuden eri aikoina. (Helve 1997, 9-11, 141.) (Helve 1987, 13.) (Nurmi 1997, 59.)

Maailmankuva rakentuu käsitysten ja uskomusten pohjalle. Löfgrenin (1981) mukaan näihin käsityksiin ja uskomuksiin liittyy myös arvoja, sillä maailmakuvan muodostumiseen tarvitaan valintoja esimerkiksi tärkeistä ja vähemmän tärkeistä asioista. Ihmisillä on yleinen tieto siitä, miten arkielämän maailma rakentuu. Ihmiset pitävät eri paikoissa ja eri aikoina erilaisia asioita totuuksina. Rauste-Von Wrightin (1994) mukaan jokaisella ihmisellä on oma maailmankuvansa. Maailmankuva alkaa kehittyä varhaislapsuudesta lähtien. (Helve 1987, 13-14.)

Ihmisen persoonallisuuteen kuuluu olennaisena osana maailmankuva (Rauste-von Wright 196). Maailmankuvaa muokkaavat mm. nuoren kehitys, toiminta sosiaalisessa ympäristössä sekä kokemukset fyysisestä ympäristöstä. Maailmankuvaan kuuluvat sekä kulttuuriperintönä tulleet uskomukset että kulttuurimme luomat ajankohtaiset uskomukset. Maailmankuva on siis kulttuurin tuote (Nurmi 1997, 61). Näiden lisäksi yhteiskunnalliset tekijät sekä oma lähiympäristömme ja elämäkokemuksemme muovaavat käsityksiämme maailmasta. Nurmi (1997) kokoaa hyvin maailmankuvan yhteydet. Hänen mielestään ajattelu ja tunteet toimivat maailmankuvan rakennusaineina, ja maailmankuvan muodostuminen on yhteydessä neuropsykologisille ja psykofysiologisille ilmiöille. (Helve 1987, 13-14.)

Braken (1985, 24) mukaan nuoruusiässä ja aikuistumisen vaiheessa muodostetaan omat käsitykset arvoista, ihanteista sekä maailmasta. Myös yksilöinä nuoret muodostavat kuvan maailmasta ja ympäristöstään. Tämä maailmankuva voi olla optimistinen tai pessimistinen riippuen nuoren omista kokemuksista. Nuoret käyvät läpi monia kysymyksiä ja valintoja: kuka olen, mikä on paikkani maailmassa ja millainen maailma todellisuudessa on. Näihin kysymyksiin nuoret saavat vastauksia mm. omien elämäkokemuksiensa, tietojensa ja uskomustensa pohjalta. Maailmankuva tulee nähdä prosessina, johon yksilön kehitys ja ympäristö jatkuvasti vaikuttavat. Maailmankuva muuttuu siis yksilön elämän aikana elämäkokemusten myötä. (Helve 1987, 15-18.)

Ihminen tarvitsee tietoa omasta elämismaailmasta, jotta selviytyy elämässä. Maailmankuva ei ole ainoastaan tiedollinen, vaan se sisältää useita aineksia, jotka ovat erottautuneet tieteellisestä maailmankuvasta. Yksilön maailmankuvassa peilautuu ihmisen ja hänen ympäristönsä välinen vuorovaikutus. Jos ihminen elää kauan muuttumattomissa olosuhteissa, maailmankuva rutinoituu. Jos hän taas elää jatkuvassa muutoksessa, jatkuva uuteen mukautuminen saattaa kuormittaa liikaa kognitiivisia resursseja, jolloin oma maailmankuva saattaa hajota. Ymmärtäminen on oppijan oman ajattelun tuotos. Olennaista opetuksessa olisi luoda sellainen oppimisympäristö, jossa oppija voisi rakentaa omaa maailmankuvaansa opetuksen tavoitteiden suuntaisesti. (Rydman 1997, 31-40.)

Kuten jo aikaisemmin todettiin, maailmankuva rakentuu ihmisen omalle kulttuurille tyypillisistä arvostuksista ja

uskomuksista. Näiden lisäksi henkilökohtaiset merkitykset sisältyvät maailmankuvan muodostumiseen. Maailmankuva sisältää tietoa eri toimintamahdollisuuksista. Nuori pohtii esimerkiksi kouluttautumistaan ja tulevaa ammattiaan, jolloin koululaitokset tarjoavat tietoa jatkokoulutuksista ja mahdollisista harjoittelumahdollisuuksista. (Nurmi 1997, 66.)

Yksi olennainen piirre maailmankuvalle on, että eri asiat suhteutetaan omaan minäkäsitykseen eli minäkuva ja itsetunto vaikuttavat siihen, miten henkilöt eri tilanteissa toimivat. Ihmiset pystyvät vaikuttamaan omaan elämäänsä, toiset enemmän ja toiset vähemmän. Tämä riippuu siitä, uskooko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa vai ei. Jos maailmankuva on positiivinen ja aktiivinen, ihminen pyrkii ja näin ollen myös pystyy ohjaamaan omaa elämäänsä enemmän. Toisaalta ihmisen tehdessä suunnitelmia ja valintoja, hänen maailmankuvansa muuttuu samalla, sillä tiedot vaihtoehtoista lisääntyvät ja palaute omista kyvyistä muokkaavat käsityksiä maailmankuvasta. (Nurmi 1997, 66-69.)

Nurmi kuvaa ihmisen maailmankuvaa kognitiivis-affektiivisena kokonaisuutena, joka viestii monista henkilökohtaisista merkityksistä. Jokainen muodostaa itse omat kuvansa maailmasta eikä maailmankuvan rakenteita voida opettaa tai tuottaa yksilön ulkopuolelta. Käsitykset maailmasta perustuvat aikaisempiin kokemuksiin ja asioiden merkitykseen henkilölle itsellensä. Maailmankuva ja tehdyt valinnat muodostavat kasautuvia kehiä, joiden suunta on joko myönteinen tai kielteinen. Ihmiset tavoittelevat

mielekäästä kuvaa itsestään ja maailmasta. Tämä johtaa jossain määrin maailmankuvan vääristymiseen itsellemme suotuisalla tavalla auttaen ihmisiä toimimaan myös kohdattaessa vastoinkäymisiä. (Nurmi 1997, 66-69.)

3.2. Tulevaisuuskuvan rakentuminen

Tulevaisuuskuvalla tarkoitetaan yksilön käsitystä, mielikuvaa tai näkemystä tulevaisuudesta, ja se luodaan menneisyyden ja nykyisyyden pohjalta mielikuvaksi tulevaisuudesta (Niiniluoto 1999, 9, Mikkonen 2000, 63). Tulevaisuuskuvasta on käytetty myös nimitystä tulevaisuudenkuva. Se on todellisuuden hahmottamisen työkalu, joka on muuttuva ja silti luonteeltaan henkilökohtainen. Mielen kuvan tarkoituksena on heijastaa ilmiöiden välisiä suhteita, ominaisuuksia, arvoja ja jännitteitä. Tulevaisuuskuvat ovat ajattelun työvälineitä. (Rubin 2002, 795-799.)

Tulevaisuuskuvat ohjaavat päätöksentekoa ja valintoja. Ne ovat kokoelma tiedon, uskomusten, pelkojen ja toiveiden sekoitusta. Ihmiset olettavat tulevaisuuskuvien asiat todeksi jonain tulevaisuuden ajankohtana. Jotkut asiat nähdään positiivisina ja toiset negatiivisina. Positiivisia asioita pyritään tavoittelemaan ja negatiivisia asioita sitä vastoin välttelemään. Ihminen on valmis panostamaan ja käyttämään resursseja hyvinkin paljon saavuttaakseen voimakkaan ja halutun tulevaisuuskuvan. Ihmiset pitävät eri asioita tärkeinä, oikeina tai hyvinä, joten arvot ovat merkittävä osa

tulevaisuuskuvia koskevaa tutkimusta. Rubin 2002, 795-799.)

Arvot, maailmankuvat ja tulevaisuuskuvat voivat olla sisällöltään ristiriitaisia. Tulevaisuuskuvia voidaan kuitenkin melko helposti omaksua, muuttaa ja kehittää sekä luoda täysin uusia tulevaisuuskuvia. Siispä tulevaisuuskuvia voidaan myös luokitella ja arvioida. Elämäkokemukset, lähiympäristö ja tapahtumat vaikuttavat henkilökohtaisiin tulevaisuuskuviin. Tulevaisuuskuva muodostuu yleisestä tietämyksestä ihmisen omasta sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä sekä erityisestä sosiaalisesta tiedosta ja paineesta, joita ihminen kokee omassa sosiaalisessa ympäristössään. Kokoavasti voidaan sanoa, että tulevaisuuskuva on mielen konstruktio, joka käsittelee tulevaisuuden tiloja. Uskomukset, toiveet, käsitteet sekä menneet ja nykyhetkeä koskevat tiedot kuuluvat olennaisesti tulevaisuuskuvan muodostumiseen. Tulevaisuuskuvat ovat ajattelun työvälineitä valintoja tehdessä. (Rubin 2002, 795-799.)

Helven (1987) mukaan tulevaisuuskuvan kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa maailmankuvan kehittymisen mukana. Lapsen kasvaessa ainekset muuttuvat ja aikaperspektiivi kehittyy koko ajan kohti aikuisuutta. Tulevaisuuskuva muodostuu todellisuuden ja mielikuvituksen osista ja heijastuu nuoren tekemiin valintoihin niin tietoisella kuin tiedostamattomalla tasolla. Tutkittaessa nuorten tulevaisuuskuvia pyritään ennakoimaan kehityksen suuntia muun muassa yksilöiden toiveiden, tavoitteiden ja yhteiskunnallisen ilmapiirin muutoksia arvioiden. (Ollila 2008, 26.) Kulttuuriperintö ja kulttuurin luomat uskomukset siirtyvät

sukupolvelta toiselle. Nämä vaikuttavat osaltaan maailmankuvaan. (Helve 1997, 14.)

Silloin, kun ymmärtää menneisyyden ja tulevaisuudet erot, voidaan alkaa tarkastella tulevaisuutta maailmankuvan pohjalta. Tulevaisuuskuvan ja maailmankuvan kehittyminen liittyvät läheisesti toisiinsa. (Mikkonen 2000, 80.) Pesonen (1997, 51) korostaa, että maailmankuvan ja tulevaisuuskuvan muodostuminen tulee nähdä jatkuvana kehitysprosessina. Tulevaisuuskuvat vaikuttavat motivaatioon yksilön valinnoissa ja päätöksissä. Positiivisten tulevaisuuskuvien avulla yksilöllä on paremmat mahdollisuudet vastata haasteisiin. (Rubin 2002, 792.)

Tulevaisuutta on tutkittu melko paljon, eikä ihme, onhan tulevaisuus mystinen ja epävarma alue. Anu Mikkonen (2000) on tutkinut väitöskirjassaan *Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus* nuorten tulevaisuuskuvia tulevaisuuskasvatuksen viitekehyksessä. Mikkosen tavoitteena oli määritellä nuorten tulevaisuuskuviin perustuvia lähtökohtia sille, miten ja millaista tulevaisuuskasvatusta kouluissa voitaisiin toteuttaa, jotta nuorten tulevaisuuskuvien rakentumista voitaisiin tukea.

Mikkosen saamien tutkimustulosten mukaan nuoret ovat kiinnostuneita tulevaisuudesta ja suhtautuvat siihen pääosin positiivisesti. Tulevaisuuskasvatuksen näkökulmasta nuoret tiedostavat tulevaisuuden kannalta oleelliset sisältöalueet, mutta sisältöjen käsittelemisen taso oli vaihtelevaa. Mikkosen mukaan koulukasvatuksessa pitäisi kiinnittää huomiota juuri

tulevaisuusajattelun taitojen kehittämiseen eri sisältöalueiden osalta. Tuloksissa ei tullut juuri lainkaan esiin uskoa ja luottamusta omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa toivottuun tulevaisuuteen. Koulukasvatuksessa tulisi korostaa näitä toimintamalleja aikaisempaa paremmin.

3.2.1. Tulevaisuuskasvatus

Tulevaisuuskasvatus voidaan ymmärtää kasvatukselliseksi suuntaukseksi, jossa korostetaan tulevaisuusnäkökulmaa koulukasvatuksen tiedollisissa, taidollisissa, toiminnallisissa ja emotionaalisissa sisällöissä. Mikkosen (2000, 8) mukaan tulevaisuuskasvatus sisältää monia asioita, kuten esimerkiksi tulevaisuuteen liittyvien asioiden opettamista sekä tietojen, taitojen ja valmiuksien opettamista. On hyvä huomata, että tulevaisuuskasvatus on paitsi tulevaisuuteen liittyvien asioiden opettamista myös tietojen ja taitojen opettamista tulevaisuutta varten. Suomessa tulevaisuuskasvatus -termistä käytetään myös nimityksiä tulevaisuuteen suuntautunut kasvatus, tulevaisuusorientoitunut kasvatus, tulevaisuusteemainen opetus ja tulevaisuustyö. Kasvatus on aina ymmärrettävissä tulevaisuuteen suuntautuneeksi, joten tältä osin termejä tulevaisuussuuntautunut kasvatus ja tulevaisuusorientoitunut kasvatus voidaan kyseenalaistaa osittain. Nämä termit eivät kuvaa riittävästi sitä, että tulevaisuus tulisi suuntauksen mukaan ottaa painokkaasti huomioon kasvatuksessa.

(Haapala 2002, 125-126; Mikkonen 2000, 8; Pitkänen 1994.)

Tulevaisuuden maailmaan johdatetaan kasvatuksen ja koulutuksen avulla. Pitkänen (1994, 48) korostaa, että kasvatuksen avulla pystytään vaikuttamaan tietynlaisen tulevaisuuden rakentumiseen. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että toimitaan halutunlaisen tulevaisuuden mukaisesti sekä otetaan kantaa tulevaisuuden suhteen. (Pitkänen 1994, 48-54.)

Pitkänen jakaa tulevaisuuskasvatuksen tavoitteet kahteen osaan. Toisena tavoitteena tulevaisuuskasvatuksessa Pitkänen näkee kulttuurisen kompetenssin. Siihen kuuluvat vuorovaikutuskyky, kulttuurisen hallinnan taito sekä kyky kriittiseen ajatteluun. Tulevaisuutta voidaan ennakoida, vaikka sen todellista luonnetta onkin mahdotonta tietää. Toisena tulevaisuuskasvatuksen tavoitteena voidaan pitää tulevaisuustietoisuutta. Menneisyyden asiat vaikuttavat siihen, mitä tulevaisuudelta odotetaan. Tulevaisuus motivoi tämänhetkistä tekemistämme. On tärkeää tietää, että tulevaisuuteen voi suurelta osin vaikuttaa omien valintojen ja tekojen pohjalta. (Pitkänen 1994, 48-54.)

Tulevaisuuskasvatuksessa korostetaan tulevaisuudentutkimuksen tehtävistä nousevaa tulevaisuuden hahmottelua tarkastelemalla nykyisyyttä ja luomalla useita vaihtoehtoisia visioita. Nuorten tulevaisuusajattelun taidot kehittyvät luomalla ja tarkastelemalla erilaisia visioita. Lisäksi visioiden tarkastelu tuo tulevaisuuden tutummaksi ja lähemmäksi. Koulukasvatuksessa tulevaisuusajattelun taitojen

harjoittelu yhdenä tulevaisuuskasvatuksen sisältöalueena on tärkeää, jotta nuoret osaavat vastaisuudessa luoda loogisia ja syy-seuraussuhteita kuvaavia tulevaisuuskuvia. Tulevaisuuskasvatukseen kuuluvat kaikki oppisisällöt, jotka ovat kunkin koulun opetussuunnitelmassa. Tulevaisuuskasvatuksen ideana on korostaa näiden oppisisältöjen tarkastelua tulevaisuusnäkökulmasta sekä ajan ja paikan suhteen. Voidaan sanoa, että tulevaisuuskasvatus on nykykasvatusta täydentävä suuntaus, jonka tavoitteena on antaa mahdollisimman hyvät valmiudet kohdata tulevaisuus. (Haapala 2000, 129-137.)

3.2.2. Tulevaisuuden tarkastelutapoja

Tulevaisuus voidaan nähdä monella eri tavalla. Lennart Koskinen (1996) on erotellut erilaisia tapoja tarkastella tulevaisuutta. Nämä tavat ovat todennäköinen tulevaisuus, mahdollinen tulevaisuus, toivottava tulevaisuus, uhkaava tulevaisuus ja todellinen tulevaisuus. (Koskinen 1996, 17.) Todennäköinen tulevaisuus tarkoittaa sitä, että pohditaan tulevaa ja tarkastellaan, miltä tämä päivä vaikuttaa ja pyritään arvioimaan mahdollisia muutoksia. Jos ajatellaan, että asiat vain tapahtuvat tiettyjen ulkoisten tekijöiden vuoksi, tapahtumiin ei edes yritetä vaikuttaa. Olisi siis tärkeää, että ei sopeuduttaisi passiivisesti tilanteisiin, vaan yritettäisiin vastuullisesti rakentaa yhteistä tulevaisuutta. (Koskinen 1996, 19, 23.)

Kokonaan ei voida irrottautua todennäköisestä tulevaisuudesta, mutta siinä on vaaroja sekä rajoituksia. Näiden vaarojen ja rajoitusten välttämiseksi

todennäköistä tulevaisuutta voidaan laajentaa mahdolliseksi tulevaisuudeksi, ja tällöin ei käsitellä vain yhdenlaista tulevaisuuskuvaa. Tulevaisuuskuvia hahmotellaan ja punnitaan vastakkain, jotta myös epätodennäköiset vaihtoehdot havaittaisiin. Valitseminen on tärkeää elämässä. On hyvä miettiä, minkälaista tulevaisuutta toivoo eniten, ja tämän jälkeen ryhtyä raivaamaan esteitä ja pikku hiljaa toteuttaa toivomaansa. Kaikkia mahdollisuuksia ei voi toteuttaa, joten juuri valitseminen on oleellista. (Koskinen 1996, 24.)

Toivottavaan tulevaisuuteen liittyy elävä visio. Nuoren on tiedettävä, mitä toivoo. Elävään visioon kuuluvat ajatus, tunne ja hyvä tahto. Menestymiseen ei toki riitä pelkkä myönteinen ajattelu, vaikka sitä monesti tarjotaankin tienä menestykseen. Toisaalta negatiiviset kuvat epäonnistumisista ja vaikeista sekä mahdottomalta tuntuvista asioista ovat kielteisiä itseään toteuttavia ennusteita. Jos usko selviytymiseen on vähäinen, ihminen ei useimmiten selviydykään. Ihmiset luovat uuden yhteiskunnan, itsestään se ei ainoastaan synny. Elämässä tulee pohtia, mitä tahdomme, millaisen koulutuksen, työn ja elämän haluamme. Näissä pohdinnoissa on aineksia niin todennäköisestä, mahdollisesta että toivottavastakin tulevaisuudesta, samoin kuin erilaisista uhkakuvista. Todellinen tulevaisuus muovautuu sisimmässämme, päässämme ja sydämessämme rakentamiimme kuviin. (Koskinen 1996, 25-28.)

3.3. Perhe osana tulevaisuutta

Vaikka jokaisella on käsitys siitä, mitä perheellä tarkoitetaan, niin perheen yksiselitteinen määrittely on osoittautunut varsin ongelmalliseksi. Tämä johtuu siitä, että käsitys perheestä on vuosikymmenten saatossa muuttunut. Veera Reunan (1997, 10) mukaan perhe voidaan kuitenkin määritellä usealla tavalla. Maatalousyhteiskunnassa perheellä tarkoitettiin eri sukupolvien muodostamaa suurperhettä, johon kuului lisäksi saman sukupolven sisaruksien perheet. Myös ydinperhe ja nykyään melko yleinen uusperhe ovat esillä perheen määrittelyä koskevissa keskusteluissa. Ydinperheellä on yksi rakenne, uusperheellä voi olla kymmeniä eri rakenteita. Lapsen näkökulmasta voi olla esimerkiksi sekä äidin että isän perhe. (Reuna 1997,10; Tolkki-Nikkonen 1990, 11.)

Tämän päivän yhteiskunnassa perheen ja vanhemmuuden merkitys on erilainen kuin ennen. Perheen käsitettä ei voida pitää vakiintuneena, vaan määritelmä voi vaihdella kulttuurin ja ajan myötä. Suominen (1979, 5) mukaan perheellä tarkoitetaan yleensä vähintään yhden vanhemman ja yhden naimattoman lapsen tai lapsettomien aviopuolisoiden ryhmää. Perhetyyppejä on viisi: lapseton aviopari, aviopari, jolla on lapsia, äiti ja lapsia –perhe sekä isä ja lapsia –perhe. Avoparit, joilla on lapsia, luokitellaan jossain tutkimuksessa aviopari ja lapsia –perhetyyppiin. 1970 –luvun lopun perhetilastoissa avopari lapsineen on erotettu kuitenkin omaksi ryhmäkseen. (Suominen 1979, 5-7.)

Lapsi tarvitsee vanhempiaan, ja mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän hänen elämänsä määräytyy vanhempien mukaan. Lapset saattavat nähdä vanhempiaan harvemmin ja vanhemmat saattavat työskennellä kaukana kodin ulkopuolella. Kaupunkiympäristössä lapset eivät välttämättä ole vuorovaikutuksessa muiden aikuisten kuin omien vanhempiensa kanssa. Entisaikaan muun muassa sukulaiset ja naapurit osallistuivat lasten kasvatukseen ja ohjaukseen. Vaikka neuvolat, päiväkodit ja koululaitos osallistuvatkin kasvatustehtävään, ovat lasten vanhemmat ensisijaisessa vastuussa lastensa kasvatuksesta. (Suominen 1979, 1-5.) Nykyään myös kerhot ja harrastuspiirit osallistuvat kasvatukseen, ja vaikuttavat lasten ja nuorten asenteisiin ja arvoihin.

Perhettä pidetään tärkeänä sosialisointin välittäjänä. Vanhemmat siis välittävät lapsilleen normeja, arvoja sekä omia elämäntyylyjään. Lapset sopeutuvat yhteiskuntaan perheensä välityksellä. Nykypäivänä monet perhettä koskevat ratkaisut ovat muuttuneet eikä sosialisointi ole täydellisesti toteutunut. Esimerkiksi oman perheen lapsiluku ei ole riippuvainen lapsuuden perheen lapsiluvusta. Ihmiset eivät siis ota mallia omasta lapsuutensa perheestä, vaan perustavat ratkaisunsa senhetkisen ilmapiirin mukaan. (Haavio-Mannila, Jallinoja & Strandell 1984, 88-89.)

Nykyään lapset tehdään paljon myöhemmin, lähes 30 – vuotiaina tai jopa vanhempina. Naiset haluavat saada hyvän koulutuksen ja työuran ennen lasten tekemistä. Entisaikaan lapsia oli perheessä useampia, lapset tehtiin nuorena ja naiset olivat kotona hoitamassa

taloutta. Nykyään ihmisten on mahdollista valita, hankkivatko he lapsia vai, ei ja mikäli hankkivat, niin ajankohdan milloin. Tämän mahdollistavat eri ehkäisy menetelmät ja niiden kehittyminen. Mirja Tolkki-Nikkonen (1990, 10) tuo esille, että vaikka perherakenteessa on tapahtunut muutoksia vuosien saatossa, ei lasten hankinnassa mitään muutoksia ole kuitenkaan tapahtunut. Suurin osa alle kouluikäisistä lapsista elää ydinperheessä, johon kuuluu molemmat vanhemmat. Avioliitto on yhä yhteydessä lasten hankintaan. Ennustusten mukaan äiti ja lapsi – perhemalli on kuitenkin yleistymässä joko naisen tietoisesta valinnasta kautta tai avioeron pakottamana tilanteena. (Tolkki-Nikkonen 1985, 32 & 1990, 10-11.)

Adoptiossa eli lapseksi ottamisessa adoptiovanhemman ja adoptoitavan välille muodostetaan uusi perhesuhde. Perinteisesti adoption avulla turvataan adoptoijan suvun jatkaminen tai omaisuuden pysyminen suvun hallussa, jos biologinen perillinen puuttuu. Toisaalta adoptiolla saadaan adoptoitavalle uusi perhe. Joka tapauksessa adoption tarkoituksena on järjestää perheelle lapsi tai lapselle perhe. Adoptiossa taataan perheettömien lasten huolenpito, jolloin sosiaalihuollon menot vähenevät. Lapsettomien pariskuntien osalta adoptio voi olla tapa toteuttaa väestöpolitiikkaa. Kansainvälisissä vierasadoptioissa välittyy viesti, että vastaanottajamaa on lapselle parempi kuin lapsen oma kotimaa. Suomeen on adoptoitu lapsia ulkomailta 1970-luvulta lähtien. (Hujala, Kumpula & Ojala 2002, 5; Parviainen 2003, 7-9; Rothman 2005, 58.)

Avioliitto on merkittävä yhteiskunnallinen instituutio, mutta kulttuurisena perinteenä se ei ole kuitenkaan

itsestäänselvyys. Avioliiton merkitykset ovat muuttuneet ajan kuluessa. Avioliitto saattaa olla esimerkiksi yksi parisuhteen vaihe, tietoinen valinta tai perinteen noudattaminen. Avioliitto elinikäisenä liittona ja ydinperheen perustana on hiipunut avioerojen ja uusperheiden myötä. Turtiainen on koonnut avioliiton ainekset kiteytetysti niin, että avioliiton voi nähdä ydinperheen perustana, perinteisenä parisuhteen muotona, parisuhteen julistuksena muille, tunnesiteen ilmauksena, järjen sanelemana asiana, uskonnon opetuksen toteutuksena tai yksilön valintana. Avoliittojen yleistyminen horjuttaa avioliiton asemaa, sillä avoliittojen arki on kutakuinkin samanlaista kuin avioliittojenkin. (Turtiainen 1998, 7-43.)

3.4. Koulutus tienä tulevaisuuteen

Nuoruudessa joutuu pohtimaan kysymystä `Mikä minusta tulee isona?`. Koulutus- ja ammatinvalintaan liittyviä vaatimuksia esiintyy esimerkiksi siinä vaiheessa, kun peruskoulu on päättymässä. Silloin nuoren on ratkaistava, siirtyykö hän lukioon, ammatilliseen koulutukseen vai suoraan työelämään. Nuoren valitessa koulutustietään ratkaisun takana saattaa olla kiinnostus tiettyyn ammattiin, halu korkeampaan koulutuspäähän tai saada lisää aikaa miettiä ammatinvalintaratkaisua. (Nummenmaa, Vanhalakka-Ruoho, Lahtinen 1984, 15-17.)

Karlihan (1982) tutkimuksen mukaan monet pojat hakeutuvat teolliseen työhön ja tekniikan alalle. Tytöt hakeutuvat sen sijaan naisvaltaisille aloille, kuten

sairaanhoido, opetustyö ja sosiaalityö. Pojat ovat tyttöjä vahvemmin sidoksissa oman sukupuolensa ammatteihin. Ammattiin liittyvät arvostukset ovat erilaisia sukupuolten välillä. Miehet arvostavat enemmän ulkoisia tekijöitä, kuten esimerkiksi palkkaa ja uralla etenemistä. Naisille tärkeitä asioita ovat muun muassa sosiaaliset suhteet ja työn sisältö. Keskeinen kehitystehtävä nuoruusiässä on ammatinvalinta. Nuoren täytyy pohtia työtä tulevaisuuden näkökulmasta ja suhteuttamaan arvojaan erilaisiin vaihtoehtoihin ja mahdollisuuksiin. (Nummenmaa 1992, 3.; Nummenmaa, Vanhalakka-Ruoho & Lahtinen 1985, 43)

Yhteiskunta on muuttunut merkittävästi ja muuttuu jatkuvasti, mutta muutokset miesten ja naisten työnjaossa eivät ole nopeita (Puhakka 2003, 20). Vaikka tyttöjä ja poikia opetetaan koulussa saman opetussuunnitelman mukaan, tytöiltä odotetaan erilaista käytöstä kuin pojilta. Esimerkiksi pojat saavat huomiota opettajalta tyttöjä enemmän. Tyttöjen koulunkäynti yleensä alkaa helpommissa merkeissä kuin poikien. Pojille kasautuu tavallista enemmän ongelmia. Yläasteikäiset tytöt miettivät jatkokoulutuspaikkoinaan hoito- ja sosiaalialaa, elintarvike- ja kotitaloustöitä sekä opetus- ja kasvatustalaa. Poikia sitä vastoin kiinnostavat enemmän tekniikan-, kaupan- ja hallinnon alat. (Gordon & Lahelma 1990, 154; Gordon & Lahelma 1996, 171-174; Puhakka 1997.)

Naisten koulutustaso on noussut merkittävästi vuosikymmenten saatossa. Naiset ovat hankkineet peruskoulun jälkeistä koulutusta enemmän kuin miehet. Vuodesta 1984 lähtien naisten osuus tutkinnon suorittaneista on korkeampi kuin miesten. Koulutuksen

asema on erilainen naisten ja miesten keskuudessa. Naiset ovat usein sidoksissa perhevelvollisuuksiin, joten he hankkivat lisäkoulutusta aikuiskoulutuksena. Naiset osallistuvat miehiä aktiivisemmin yleissivistävään aikuiskoulutukseen. Yhtä suurta eroa ei esiinny ammatillisen aikuiskoulutuksen hankkimisessa. Yleissivistävää koulutusta hankitaan lähinnä harrastusmielessä, mutta mikäli ammattiuralla tähdätään ylöspäin, koulutus tapahtuu ammatillisen aikuiskoulutuksen välityksellä. (Gordon & Lahelma 1990, 150-155.)

Tyttöjen koulutusongelmat liittyvät yleensä koulutuksen ja tulevien työtehtävien huonoon vastaavuuteen. Toisena ongelmana voidaan nähdä se, että naisten koulutusaloilla hankittuja ammattitaitoja ei arvosteta yhteiskunnassa niin paljon. Naisille koulutus on erilainen resurssi kuin miehille. On hyvä huomata, että naisten ja miesten koulutusurien erot tapahtuvat yleensä vapaaehtoisen valinnan kautta, ei niinkään muodollisista eroista koulutusmahdollisuuksissa. (Gordon & Lahelma 1990, 150-155.)

4. ARVOT TULEVAISUUSKUVIEN POHJANA

Nykyajan nuorilla on varmasti samantapaisia ajatuksia tulevaisuudestaan kuin heidän isovanhemmillaan aikanaan. Toisaalta arvot ja suunnitelmat usein muuttuvat ajan kuluessa. Ennen pidettiin tärkeänä ahkeraa työtettä ja suurta perhettä. Nykyään varsinkin nuorten keskuudessa tuloksia tulisi saada aikaan ilman työtä. Koska entisaikaan ei ollut samanlaista yhteiskunnan järjestämää sosiaali- ja työttömyysturvaa kuin nykyään, ihmisten oli tehtävä elääkseen kovasti töitä. Tämän päivän yhteiskunnassa on helpompi pärjätä, ainakin ruuan ja asumisen suhteen. Esittelen tässä luvussa ensin arvojen määrittelyä ja arvojen muutosta. Lisäksi pohdin arvoja perhe- ja koulutusnäkökulmasta käsin.

4.1. Arvojen määrittely ja omaksuminen

Arvokeskusteluita on käyty paljon, ja yleisesti oletetaan, että suomalaisten arvomaailmassa on jotain vialla. Puhutaan esimerkiksi arvojen kriisistä tai paluusta perusarvoihin. Arvojen kriisiin liittyvät muun muassa nuorison arvottomuus ja arvojen kuolema. Arvot voidaan määritellä perustavanlaatuisiksi eettisiksi asioiksi tai hyvinkin subjektiivisiksi, mutta yksittäisen ihmisen kannalta tärkeiksi asioiksi (Frondizi 1971). Tällöin arvot muodostavat jatkumon, jonka toisessa päässä ovat eettiset, objektiiviset arvot ja toisessa päässä subjektiiviset arvot. (Puohiniemi 1993, 5, 13-14.)

Arvot tulee aina määritellä selkeästi ja erottaa lähikäsitteistä, asenteista ja normeista, jotta ei jää sellaista käsitystä, että arvot ovat kaikessa tekemisessä aktiivisesti mukana. Vasta valintatilanteissa arvot aktualisoituvat. Arvot ovat ihmisen mielessä olevia henkilökohtaisia uskomuksia, joiden juuret ovat tämän hetken elämiskulttuurissa. Arvot sisäistetään elämän kuluessa ja ne muuttuvat hitaammin kuin esimerkiksi asenteet. (Puohiniemi 1993, 13-14.)

Oman kulttuurin sisällä lapset sisäistävät jo varhain arkipäivän arvomaailman. Merkittävät tapahtumat jäävät ihmisten mieleen, ja tällaisten kokemusten kautta ihmisten oma maailmankuva ja arvomaailma rakentuvat uudelleen. Lähiympäristöstä saadut oletukset vaikuttavat suurelta osin siihen, millaisia uskomuksia ja käsityksiä nuorilla on maailmasta. (Helve 2002, 15-16.) Martti Puohiniemen (1994, 15) mukaan arvot ovat yksilön henkilökohtaisia uskomuksia ja arvojen tärkeys saattaa vaihdella eri aikoina samankin yhteisön sisällä. Nuoret kuuluvat moniin ryhmiin, joilla on omat arvot ja normit (Wallerstein 1996, 31). Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi sukupuoli, ikä ja harrastus.

Toukomaan (1967, 2) mukaan arvoille on useita määritelmiä, mutta yhteistä niille on se, että ne liittyvät aina jotenkin valintakäyttäytymiseen, motivaatioon tai kiinnostukseen. Arvot voidaan käsittää valintoja ohjaaviksi periaatteiksi, joita jokainen käyttää vaikeaan valintatilanteeseen joutuessaan. Lisäksi arvot ovat tiedostettuja motiiveja. Kaikki motiivit eivät kuitenkaan ole arvoja. Arvot siis auttavat valinnoissa ja säätelevät käyttäytymistä. Arvot otetaan käyttöön silloin, kun kaikkea ei voida tehdä samaan aikaan. Silloin mukaan

astuvat arvokeskustelut, joiden seurauksena päätökset nojaavat joko itselle tärkeisiin arvoihin tai muiden näkemyksiin alistuen. Ratkaisut tuntuvat oikeilta silloin, kun ihminen toimii arvojensa mukaisesti. Ne ihmiset, kenellä on toisenlaisia arvoja, eivät välttämättä ymmärrä tehtyjä ratkaisuja. (Puohiniemi 1993, 5-6, 13-14, 19-20.)

Arvojen taustalla on arvostamiseksi kutsuttava toiminta. Arvostaminen tarkoittaa, että joku pitää jotain kohdetta arvokkaana. Arvostaminen on siis suhtautumistapa. (Niiniluoto 1994, 177-178.) Arvojen muodostuminen edustaa tärkeää ulottuvuutta lapsen ja nuoren kehitysprosessissa. Lasten ja nuorten ajattelutoiminnoissa tapahtuu muutoksia iän kasvaessa, ja nämä muutokset ovat arvomaailman muodostumisen perustana. Kun kielelliset kyvyt lisääntyvät, lapsi oppii erottelemaan erilaisia arvostuksia toisistaan. Lasten ajatusmaailma laajenee kypsyminen ja kokemuksen välisen vuorovaikutuksen seurauksena. Ennen murrosikää nuorella ei välttämättä ole omia, sisäistyneitä arvoja. Nuoren on tällöin vielä vaikea selittää käsityksiään järkipärisesti. Keskimäärin alle 11-vuotiailla lapsilla arvomaailma muuttuu yhä enemmän vanhempien ja muiden lapselle tärkeiden aikuisten arvojen kaltaiseksi. Tämän ikävaiheen jälkeen alkaa irtautuminen aikuisten vaikutuksesta ja omia arvokäsityksiä ryhdytään perustelemaan. (Toukomaa 1967, 21-24.)

Varhaislapsuudessa tapahtuva arvojen oppimisen mekanismi pohjautuu siihen, että palkittu arvostus opitaan ja rangaistusta yritetään välttää. Aluksi lasten vanhemmat toimivat vaikuttajina. W. Scott (1957) on

todennut, että palkinto toimii arvostuksen muuttajana paremmin kuin rangaistus. Yhtenä kouluelämän esimerkkinä voidaan ottaa se, että arvosanojen korottaminen vaikuttaa myönteisesti oppilaan asennoitumiseen kouluun kohtaan. Sitä vastoin pelko huonosta arvosanasta ei vahvista oppilaan myönteistä asennetta eikä lisää oppilaan ahkeruutta. (Toukomaa 1967, 25-26.)

4.2. Arvojen muutos

Arvojen muutos on kiinnostava ilmiö, sillä arvoihin liitetään usein pysyvyys. Rokeach (1984) määrittelee arvon kestäväksi uskomukseksi siitä, että tietty päämäärä tai käyttäytymistapa on suotavampi kuin tälle vastakkainen päämäärä tai käyttäytymistapa. Yksilön ja yhteiskunnan muuttuminen olisi mahdotonta, jos arvot olisivat täysin pysyviä. Jos sitä vastoin arvot olisivat täysin epävakaita, olisi ihmisen persoonallisuuden ja yhteiskunnan jatkuvuus mahdotonta. (Puohiniemi 2002, 75.)

Kuten jo aikaisemmin tuli esille, arvot omaksutaan elämän kuluessa ja ne muuttuvat melko hitaasti. Anita Rubinin mukaan arvot muuttuvat useista eri syistä. Iän myötä ihmisen henkilökohtaiset arvot muuttuvat, sillä vastuullisuus lisääntyy iän myötä ja impulsiivisuus arvovalintojen ohjaajana vähenee. Jokin yhteiskunnallinen mullistus saattaa myös muuttaa yhteiskunnan jäsenten arvoja. Näin voi käydä myös henkilökohtaisen mullistuksen koetellessa ihmistä. Koko elämän ja olemisen perusmerkitys muuttuu, jos esimerkiksi tapahtuu poliittinen tai uskonnollinen

herääminen. Myös tieteellisen tiedon kasvu muuttaa arvoja. (Rubin 1995, 20-21.)

Arvot voivat muuttua siten, että jokin aikaisemmin tärkeänä pidetty arvo muuttuu harvinaisemmaksi tai päinvastoin. Nykyisin esimerkiksi viihtyisään ja terveelliseen ympäristöön liittyvät arvot ovat esillä enemmän kuin aikaisemmin ja toisenlaiset arvot kuten kuuliaisuus ja tottelevaisuus ovat menettäneet merkitystään. Eri aikoina, eri paikoissa ja eri ihmisryhmissä samat arvot saattavat poiketa sisällöltään merkittävästi. Arvot muuttuvat hitaasti, mutta asenteet ja arvojärjestelmät muuttuvat melko nopeasti. Arvojärjestelmä on eettinen ja moraalinen, oikean ja väärän määrittelemä järjestelmä, joka on sidoksissa yhteiskunnan historialliseen ja kulttuuriseen taustaan. Nuoriso on ymmärretty omaksi ihmisryhmäkseen 1950 –luvulla. (Rubin 1995, 20-21.)

Nuoruudella tarkoitetaan kahta asiaa: tiettyä ikävaihetta ja tiettyä sukupolvea. Näillä molemmilla on merkitystä arvojen kannalta. Aina kun siirrytään ikävaiheesta toiseen, myös arvot muuttuvat joiltakin osin. Arvot voivat muuttua sukupolvesta toiseen, etenkin jos elämäkokemukset eri sukupolvien välillä vaihtelevat suuresti. Esimerkiksi sodan jaloissa eläneet arvostavat eri asioita ja ymmärtävät asiat eri tavalla kuin ne, jotka ovat eläneet elämänsä rauhan aikana. (Venkula & Rautevaara 1992, 6-7.)

4.3. Kotitaustan ja koulun merkitys arvojen kehittämisessä

Lapset omaksuvat oman ympäristönsä arvomaailman ensisijaisesti vanhemmiltaan. Perhettä voidaan siis pitää ensimmäisenä ja merkittävimpänä ohjaavana tekijänä lasten arvojen muodostumisessa. Tämä johtuu mm. siitä, että lapsi viettää perheessä hyvin paljon aikaa ja perhe määrää monista lapsen elämän alueista (Hurme 2001, 151). Hurme painottaa myös sitä, etteivät vanhemmat ole ainoastaan ulkoisena mallina lapsille, vaan lapset sisäistävät vanhempiensa käyttäytymisen sisäisiksi toimintamalleiksi, joiden perusteella lapset ohjaavat käyttäytymistään.

Vanhempien sosioekonominen asema vaikuttaa siihen, millaisia arvoja vanhemmat lapsilleen siirtävät. Nummenmaan ja Takalan (1965) tutkimus osoitti, että ylemmissä sosiaaliryhmissä yleisen informaation määrä oli suurempi ja kiinnostus lasten koulutusta kohtaan voimakkaampi. Kohnin (1963) tutkiessa kasvatustapojen hän on todennut, että ylemmissä sosiaaliryhmissä korostuu sisäiset standardit ja alemmissä sosiaaliryhmissä painotetaan sopeutumista ulkoisiin määräyksiin. Eri yhteiskuntaluokkien jäsenillä on erilaisia arvosuuntauksia, koska he elävät erilaisissa oloissa. Koska sosiaalinen rakenne on kiinteässä yhteydessä vanhempien arvomaailmaan, myös lasten sosiaalistuminen tapahtuu eri lailla eri sosiaaliryhmissä. Lapset tuntevat, havaitsevat ja arvostavat maailmaa juuri kotona saatujen vaikutteiden ansiosta. (Toukomaa 1967, 28-30.)

Koulunkäynnin alkaessa lapsen elämyspiiri laajenee ja hän joutuu tekemisiin uusien sosiaalisten ryhmien, koulukavereiden, opettajien ja arvojen kanssa. Koulua pidetään kodin jälkeen tärkeimpänä sosiaalisena vaikuttajana, mutta Parsons (1965, 139) mukaan koulu on tärkein arvomaailman kehitykseen vaikuttava tekijä ensimmäisestä luokasta työelämään siirtymiseen saakka. Koulun tehtävänä on tietojen ja taitojen lisäksi opettaa arvoja. Eri koulut ja eri luokka-asteet opettavat arvoja eri tavoin. Pearson (1965, 135) jakaa koululaitoksen traditionaaliseen ja progressiiviseen kouluun. Traditionaalisessa koulussa painotuksen alla ovat tiukka kuri, opettaja-oppilas-suhde, opetettavien asiayksikköjen korostaminen. Progressiivisessa koulussa panostetaan ryhmätyöskentelyyn, yhteistyöhön ja suvaitsevaisuuteen. Arvojen oppimista tapahtuu myös oppilaan ollessa tekemisissä luokkakavereidensa kanssa. (Toukoma 1967, 31-35.)

Kodin ja koulun tiivis vuorovaikutus tukee nuorten kehitystä. Vanhempien käyttäytyminen voi vaikuttaa nuoriin sekä positiivisesti että negatiivisesti. Esimerkiksi vanhemman vähättelevä suhtautuminen lapsen aikaansaannoksiin saattaa vaikuttaa lapsen käsitykseen itsestään ja huonoon itsetuntoon. Mutta esimerkiksi lapsilähtöinen kasvatusta on merkittävä voimavara nuoren elämässä. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa lähdetään liikkeelle lapsen tarpeista, kuten rajojen asettaminen ja emotionaalisen tuen antaminen. Tehokkaan koulun piirteisiin kuuluvat muun muassa turvallisuus, järjestys, korkeat tavoitteet, hyvin järjestetty opetusohjelma ja hyvä opettajakunta, joka on kiinnostunut oppilaiden kehityksestä. Ihanteellisin tapaus olisi, jos sekä kodissa että koulussa olisi juuri

kyseisiä voimavaratekijöitä. (Pulkinen 2002, 17, 22-26.)

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1. Tutkimusongelma ja tutkimuksen lähestymistavat

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvailla nuorten tulevaisuuskuvia. Lisäksi haetaan mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä tulevaisuuskuvien osalta sukupuolten välillä. Tutkimuksen tavoitteena on kuvailla nuorten tulevaisuuskuvia ja aineiston tulkinnan avulla ymmärtää mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Lähestymistavaksi valitaan kvalitatiivinen tutkimusote, joka soveltuu mallikkaasti tähän tutkimukseen, sillä tarkoituksena on saada selville nuorten tulevaisuuskuvia sekä ymmärtää ja tulkita niitä. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kuvailevaa ja sen yhtenä päämääränä on tarkoituksen löytäminen (Bogdan & Biklen 1982, 28-29).

Pääongelmana on *nuorten tulevaisuuskuvien sisältö*, jota tarkennetaan seuraavien alaongelmien avulla:

- Millaisia asioita nuoret käsittelevät tulevaisuuden suunnitelmissaan?
- Millaisia eroja tulevaisuuden suunnitelmissa on sukupuolten välillä?

5.2. Tutkimuksen kohdejoukko ja aineistonkeruu

Tutkimusjoukkona tässä tutkimuksessa oli erään Pirkanmaalaisen koulun yksi 9. luokka. Oppilaita kyseisellä luokalla oli 17, joista tyttöjä oli 10 ja poikia 7.

Tutkimus suoritettiin keväällä 2009. Oppilaiden ikää ei tarkistettu, mutta oletettavasti voidaan sanoa sen olevan 15-16 vuotta. Tutkimuksessa tarkasteltiin juuri yhdeksäsluokkalaisia, sillä he ovat ratkaisujen edessä. Heidän tulee miettiä muun muassa jatkokoulutuspaikkoja, ja ne saattavat ratkaista, mihin päin nuori tulevaisuudessaan suuntautuu.

Aineisto koostui oppilaiden kirjoitelmista (17kpl) sekä yksilöhaastatteluista (5kpl), jotka täydensivät kerättyä aineistoa. Kirjoitelmien otsikkona käytettiin ”Minä vuonna 2025”. Kirjoittaminen sujui koko luokalta hyvin. Kirjoitelmien pituudet vaihtelivat ½-2 sivuun. Kaikissa kirjoitelmissa oli yhteensä 21 sivua. Kirjoittamiseen oli varattu aikaa yhden oppitunnin verran eli 45 minuuttia ohjeistuksen kanssa. Kirjoitelmien ohjeistuksena oli jokaiselle jaettu ohje (liite 1), jonka tueksi käytiin suullisesti läpi kirjoitelmien tarkoitus.

Kaikki 17 oppilasta osallistuivat kirjoitelmien tekoon, mutta 4 oppilasta kieltäytyi antamasta haastattelun. Kirjoitelmia kerätessä oppilaat täyttivät kaavakkeen, jossa joko suostuivat tai kieltäytyivät mahdollisesta haastattelusta. Yhden haastattelusta kieltäytyneen oppilaan kirjoitelmasta olisi ollut hyvä saada lisätietoa, sillä ainoastaan tuo kyseinen kirjoitelma oli sävyltään negatiivinen ja täysin poikkeava muihin verrattuna. Kolmen muun haastattelusta kieltäytyneen oppilaan kirjoitelmat eivät erottuneet muista merkittävästi eivätkä täten haitanneet haastatteluihin valitsemista. Haastattelussa oli kolme tyttöä ja kaksi poikaa. Haastattelun tarkoituksena oli syventää kirjoitelmissa esiin tulleita asioita.

Tämän tutkimuksen pääpaino oli perehtyä nuorten perhe- ja ammattisuunnitelmiin. Kirjoitelmilla haluttiin saada selville nuorten käsityksiä todennäköisestä tulevaisuudestaan. Kirjoitelmien jälkeen valitsin viisi erilaisinta kirjoitelmaa, joiden tekijät pyysin haastatteluun. Tässä tutkimuksessa haastattelut olivat lähinnä avointa haastattelua, josta käytetään myös nimitystä syvähaastattelu (Eskola & Suoranta 1998, 87). Haastatteluiden tarkoituksena oli täydentää ja syventää kirjoitelmissa esiin tulleita asioita. Yläasteikäiset nuoret eivät ole vielä tottuneet tuottamaan pitkiä ja pohdiskelevia tekstejä, joten haastattelut kirjoitelma-aineiston lisänä olivat oiva tapa saada lisäpontta tutkimukseen.

5.3. Aineiston analyysi

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta pidetään usein vastakohtana kvantitatiiviselle eli määrälliselle tutkimukselle. Laadullinen tutkimus ei ole alusta saakka saanut tunnustusta kasvatuksen kentällä, mutta tunnustuksen myötä se turvaa pitkän ja rikkaan perinteen. (Tuomi, Sarajärvi 2004, 25-26, 66; Bogdan & Biklen 1982, 3.) Tällainen vastakkainasettelu ei kuitenkaan vastaa todellisuutta, sillä kaikessa tieteellisessä tutkimuksessa on monia yhteisiä periaatteita. Yhtenä yhteisenä piirteenä voidaan pitää esimerkiksi pyrkimystä loogiseen todisteluun. Vaikka kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen analyysi voidaan erottaa toisistaan, niitä sovelletaan usein samassa tutkimuksessa. (Alasuutari 1999, 31-32.)

Tässä tutkimuksessa käytetään ainoastaan kvalitatiivista tutkimusotetta. Peruste kvalitatiiviselle tutkimusotteelle on tulevaisuuskuviin liittyvän tiedon ja aineksen olemus. Kuten jo tutkimuksen alussa todettiin, tulevaisuudesta ei voida sanoa mitään varmaa. Kaikki käsitykset tulevaisuudesta luodaan tämänhetkisten merkityksien kautta, joita yksilö pitää tärkeinä tulevaisuutta suunniteltaessa.

Ensiksi aineistoa lähestytään esimerkiksi teemoittelun avulla. Siinä aineistosta nostetaan esille tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Lähes jokainen nuori tukeutui kirjoitelman ohjepaperissa oleviin apukysymyksiin, joten aineistosta esille nousseet teemat olivat vastauksia näihin apukysymyksiin. Teemojen esiintymistä vertailtiin nuorten keskuudessa ja kartoitettiin tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. (Eskola & Suoranta 1998, 175-176.)

Laadullisessa analyysissä Tuomi ja Sarajärvi (2002) puhuvat induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysistä. Induktiivinen tarkoittaa päättelyä yksittäisestä yleiseen ja deduktiivinen sitä vastoin yleisestä yksittäiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95-97.) Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan yleensä kokonaisuutena. Tilastolliset todennäköisyydet eivät kelpaa johtolangoiksi. Kvalitatiivisen aineiston analysointia tehdään osittain yhtä aikaa aineistonkeruun kanssa (Grönfors 1982, 145).

Tutkimusyksiköiden suuri joukko ja tilastollinen argumentointitapa eivät ole tarpeen kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Laadullinen analyysi voidaan jakaa kahteen osaan: havaintojen pelkistämiseen ja

arvoituksen ratkaisemiseen. Käytännössä nämä kaksi vaihetta kytkeytyvät kuitenkin aina toisiinsa. Havaintojen pelkistäminen jaetaan vielä kahteen osaan. Yksi tärkeä huomio on, että aineistoa tarkastellaan aina tietystä näkökulmasta. Keskitytään siis siihen, mikä on relevanttia teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta. Toisena tärkeänä asiana on karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Yhdistämisellä tarkoitetaan sitä, että etsitään havaintojen yhteinen piirre tai muotoillaan sääntö, joka pätee tietyltä osin koko aineistoon. Arvoituksen ratkaisemisella tarkoitetaan, että vihjeiden ja tuotettujen johtolankojen perusteella tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 1999, 38-46.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusmetodina on käytetty sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä ja sitä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoriakehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93). On hyvä huomata, että sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan koottua ja ryhmiteltyä johtopäätöksiä tekoa varten, mutta pelkän sisällönanalyysin avulla ei johtopäätöksiä voida tehdä. (Grönfors 1982, 161.) Sisällönanalyysi on siis tekstianalyysiä, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Aineisto tulisi saada koottua tiiviiseen ja selkeään muotoon hävittämättä sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-110.)

Analyysin tarkoituksena laadullisessa tutkimuksessa on tuoda selkeyttä aineistoon ja näin ollen tuoda uutta informaatiota tutkittavasta asiasta (Eskola & Suoranta 1998, 138). Aineiston hyvä tuntemus on tärkeä

edellytys analyysin tekemiselle, joten aineiston hahmottaminen onnistui käymällä aineistoa läpi useita kertoja analyysivaiheen aikana. Litteroinnin aikana tutustuu aineistoon ja pääsee siihen sisälle, sillä haastatteluja tehdessä tutkija on usein keskittynyt ja kenties hermostunut (Eskola 2007, 159). Koska kaikki luokan oppilaat osallistuivat kirjoitelmien tekoon, aineisto koostui 17 kirjoitelmasta.

Sisällönanalyysin jälkeen syvensin kirjoitelma-aineistosta esiin tulleita teemoja haastattelun avulla. Teemahaastattelun avulla saadaan tietoa, mitä mieltä oppilas asiasta oikeasti on. Jatkokysymyksiä esittämällä tietyt osa-alueet saavat syvemmän merkityksen.

5.4. Luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia on vaikeampi erottaa selvästi toisistaan verrattuna kvantitatiiviseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on jatkuvasti pohdittava tekemiään ratkaisuja ja samalla ottamaan kantaa sekä analyysin kattavuuteen että työn luotettavuuteen. Lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja se, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Oleellinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi liittyy koko tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta 1998, 209-214.)

Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä käytetään validiteetin käsitettä. Validiteetti jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla

tarkoitetaan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyiden sopusointua ja ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. On hyvä muistaa myös reliabiliteetin käsite, joka kuuluu olennaisesti realistiseen luotettavuusnäkemykseen. Kun aineisto ei sisällä ristiriitaisuuksia, sen sanotaan olevan reliaabeli. (Eskola & Suoranta 1998, 209-214.)

Haastateltavien valinta onnistui melko hyvin. Varsinkin tytöillä oli paljon sanottavaa aiheesta. Yksi muista poikkeava ja täten kiinnostava kirjoitelma jäi haastattelujen ulkopuolelle nuoren omasta toivomuksesta. Tämän voidaan katsoa heikentävän hieman tutkimuksen luotettavuutta. Yhdeksäsluokkalaiset ovat kielellisesti melko yhtenäinen ryhmä. Samat käsitteet toistuivat useasti monien teksteissä ja haastatteluissa. Omalla kielenkäytölläni tuskin oli vaikutusta vastauksiin, sillä puheeni oli selkeää ja käytin yksinkertaisia käsitteitä. Tutkimusselosteessa käyttämäni suorat lainaukset lisäävät osaltaan tutkimuksen luotettavuutta.

6. TULOKSET

Etsittäessä vastausta siihen, millaisia asioita nuoret tuovat esille perhe- ja ammattisuunnitelmissaan, nousi kirjoitelmista esille vielä kaksi tärkeää teemaa: vapaa-aika ja asuminen. Kyseiset neljä teema-aluetta tulevat esille myös muissa nuorten tulevaisuutta käsiteltävissä tutkimuksissa (Rubin 1998, Mikkonen 2000). Perhe, ammatti, vapaa-aika ja asuminen ponnahtivat aineistosta analyysin alussa teemoittelun ja sisällönanalyysin myötä. Kirjoitelmista nousi pääpiirteittäin esille teemat ja yksilöhaastatteluiden kautta sisältö syventyi ja teema-alueet saivat syvällisemmän merkityksen. Seuraavaksi tarkastellaan nuorten tulevaisuuskuvien sisältöjä yksityiskohtaisemmin. (Suluissa vastaajan sukupuoli tai keksitty nimi)

6.1. Perhe

Aikaisemmin lasten ajateltiin kuuluvan automaattisesti avioliittoon ja sitä pidettiin itsestään selvyytensä vielä 1970 -luvun alussa. (Tolkki-Nikkonen 1985, 33.) Nykyään monet haluavat omia lapsia, mutta lapsettomat perheet ovat myös yleistyneet. Yleisesti voidaan sanoa, että perhettä pidetään dynaamisena systeeminä, johon kuuluu myös lapsi tai lapset (Hurme 2001, 141). Lähes kaikissa kirjoitelmissa käsiteltiin perhesuhteita ainakin jollakin tavalla. Puolet oppilaista uskoivat olevansa naimisissa tuolloin vuonna 2025, jolloin he ovat hieman yli 30 -vuotiaita. Perhe koettiin tärkeäksi ja osassa kirjoitelmissa perhe määriteltiin

hyvinkin tarkasti, muun muassa lasten nimet sukupuolet ja iät.

”... Lapsemme 3 –vuotias tyttömme ja 5 –vuotias poikamme käyvät päiväkodissa... Vapaa-ajalla tykkäämme käydä myös kyläilemässä ystäväperheemme luona ja välillä he käyvät meidän luonamme. He ovat hieman vanhempia, kuin mieheni ja minä ja heillä on kolme 13-17 –vuotiasta lasta, joka käyvät aina välillä hoitelemassa lapsiamme, kun olemme esimerkiksi syömässä mieheni kanssa.” (Kirsi)

Yli puolet kirjoitti haluavansa kaksi lasta, joka mukailee muiden tutkimuksen lapsilukututkimuksia. Ainoastaan yhdellä vähimmäislapsimäärä oli kaksi, yksi ei halunnut lapsia ikinä ja yksi ei käsitellyt perhettä kirjoitelmassa lainkaan. Perheen merkitys korostui myös vapaa-ajan toimissa.

”Jos muksuja on, niin heidän kanssaan voisin viettää paljon aikaa... Perheen kesken tulisi matkusteltua paljon maissa, jossa on lämmin, kun täällä Suomessa on niin kylmä.. Meillä on mökki sekä lapissa että jossain Turun saaristossa. Siellä tulee oltua liian vähän, joten olemme harkinneet sen myyntiä, mutta sen voisi vaikka antaa sukulaisillemme..” (p)

Tässä edellä mainittuja kuvauksia oli useammassa kirjoitelmassa esitetty hieman samaan tyyliin. Perheen koettiin kuuluvan oleellisena osana tulevaisuuteen ja elämään.

”Opintojen jälkeen menin naimisiin ja sain kaksi ihanaa lasta.” (Kirsi)

”Joka tapauksessa haluaisin ensin nauttia vapaudesta ja nuoruudesta muutamia vuosia ja sitten jossain vaiheessa asettua aloilleni ja perustaa perheen, hankkia kissan ja elää elämäni onnellisena loppuun asti.” (t)

Perheen merkitys näkyi muullakin tavalla kuin omien lasten saannilla tai aviopuolisolla.

”Vierailisin useasti vanhempieni luona ja mummun, jos hän on elossa vielä silloin. Minulle on tärkeää pitää läheiset välit sukulaisiini ja muutama ystävään kouluajoilta.” (t)

Myös yksi hieman negatiivinen tulevaisuuskuva löytyi kirjoitelmien joukosta. Kirjoitelmassa perheen merkitys säilyi osaksi, vaikka kirjoitelma olikin negatiivissävyinen.

”On minulla kaksi lastakin, toinen kuusi vuotta ja toinen neljä vuotta, mutta näen heitä vain joka toinen viikko, sillä he asuvat välillä äitinsä luona, josta erosin vuosi sitten... Vapaa-aikani käytän telkkaria katsellen, kavereitten kanssa tai lasten kanssa.” (p)

Tutkimuksessa nousi esiin muutama tapaus, jossa oppilaat eivät halunneet tulevaisuudessa lapsia, ainakaan biologisia. Toisaalta ”vannomatta paras” – sanonta on hyvä muistaa, sillä arvot ja mieltymykset saattavat muuttua iän myötä. Tutkittavat ovat tässä tutkimuksessa kuitenkin vasta noin 15 –vuotiaita, jotka vasta rakentavat ja muokkaavat käsityksiään.

Kahdessa kirjoitelmassa nousi esille adoptio. Nämä nuoret näkivät itsensä elävän tulevaisuudessa joko

ilman lapsia tai adoptoitujen lasten kanssa. Monissa kirjoitelmissa adoptio nähtiin tapana auttaa lapsia, mutta myös adoption vastustamista ilmeni. Etenkin tyttöjen kirjoitelmissa näkyi perheen pohtiminen melko syvällisesti. Pojilla perheestä oli usein vain maininta tai lyhyt selvitys.

”Olemme suunnitelleet poikaystäväni kanssa adoptoimista, koska haluaisimme auttaa lapsia, jotka tarvitsevat hyvän perheen. Mä oon miettinyt sitä et tääl on kuitenkin niin paljo lapsia, jotka tarvii kotia ja niinku sillai paha olla ja sillai, haluu auttaa niitä.” (Henna)

”En halua adoptoida, koska en halua lapsen kokevan sitä ”he halusivat minusta eroon, en kuulu tänne-tunnetta.” Olisi hirveää yrittää olla lapselle äiti, kun tämä tietäisi etten oikeasti ole.” (t)

Vaikka perhettä pidettiin kirjoitelmissa olennaisena osana tulevaisuutta, ponnahti esille perinteisen perhemallin ulkopuolelle jäävä ajatus. Yksin elämistä tai tyypillisestä perhe-elämästä poikkeavaa elämää pidettiin luonnollisena eikä sitä sen kummemmin perusteltu.

”Vuonna 2025 en ole perheenäiti isossa omakotitalossa, joka kuuluu rauhalliseen ympäristöön, sopivaan lapsille ja koirille –en tahdo... Luultavasti elän mieluusti ulkomailla kerrostaloasunnossa Lontoossa seurani tanskandoggi...En halua synnyttää –se kammoksuuttaa m inua. En halua adoptoida. Jos kuitenkin tulisin raskaaksi, tietenkin pitäisin lapsen, isästä viis.” (t)

Nurmen ja Nuutisen (1987, 17.) tutkimuksessa tytöt pohdiskelevat perhettä ja ihmissuhteita poikia useammin. Myös tässä tutkimuksessa tyttöjen ajatukset ja kirjoitukset perheestä olivat laajempia ja syvällisempiä kuin poikien. Poikien kirjoitelmissa perheasioista oli vain maininnat ja eikä haastatteluissakaan saatu paljoakaan lisäinfoa. Pojat eivät selvästikään ole pohtineet perheasioita paljon. Heille tuntuu riittävän se, että on perhe, asiaa kummemmin pohtimatta. Tämä saattaa johtua siitä, että pojat kehittyvät henkisesti hitaammin kuin tytöt. Näin ollen muun muassa ihmissuhteiden merkitys kasvaa vasta myöhemmällä iällä.

6.2. Ammatti

Kirjoitelmissa toinen keskeinen teema perheen lisäksi oli ammatti ja koulutus. Lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla nuorilla oli jonkunlainen käsitys siitä, millaisissa töissä he itsensä näkevät tulevaisuudessa. Ainoastaan yhdellä oppilaalla ei ollut minkäänlaista kuvaa tulevaisuuden ammatistaan. Ammatinvalinnat tuntuivat melko selkeiltä ja positiivisilta.

Positiivinen suhtautuminen tulevaisuuteen on hyvä asia, mutta se ei pelkästään riitä. Myös tietoa ja kriittistä asennetta tarvitaan, sillä koulutusmarkkinat ovat hyvin monimuotoiset. Koulutuksen valinnassa nuori tekee yhden tärkeimmistä investointipäätöksistään. Jos työttömyysluvut pysyvät korkeina, on riski todella suuri. (Korhonen 1997, 19.) Suurin osa kirjoittajista ei ollut huolissaan työllisyystilanteesta, pikemminkin ajateltiin

päinvastoin. Ainoastaan kahdessa kirjoitelmassa pohdittiin toimeentuloa.

”Olen lopettanut kouluttautumisen ja töitä luultavasti riittää, sillä suuret ikäluokat ovat jo eläkkeellä ja tarvitaan paljon uusia työntekijöitä. (t)

”Vapaa-aikanani harrastaisin kuvataidetta, sitäkin voisin ammatikseni tehdä, jos vain töitä olisi.” (t)

”Haluaisin olla sähköasentaja tai omistaa oman sähköfirman... Toivon, että silloin ei olisi samanlaista lamaa kuin nykypäivänä, ettei joutuisi työttömäksi.” (p)

Kirjoitelmissa mainitut ammatit olivat pitkälti samoja kuin aikaisemmissakin tutkimuksissa esiin tulleet ammatit. (Korhonen 1997). Työnimikkeitä kirjoitelmissa oli lähes yhtä monta kuin kirjoittajaakin. Muutamia työnimikkeitä olivat eläinlääkäri, kokki, tutkija, poliisi, arkkitehti ja lähihoitaja. Oman lapsuuteni ja kaveripiirin toiveammatteihin kuului kampaaja, opettaja ja sairaanhoitaja. Näitä ammatteja tässä tutkimuksessa ei tullut lainkaan esille, mikä eroaa muun muassa Korhosen (1997, 52-53.) tutkimuksesta.

Pojilla kaikki ammatit yhtä lukuun ottamatta (työttömyystoimiston työntekijä) olivat miesvaltaisia aloja. Tyttöillä ammattisuunnitelmat eivät painottuneet yhtä selkeästi naisvaltaisille aloille. Nummenmaa on todennut tutkimuksessaan, että toisen sukupuolen ammattia suunnittelevat nuoret tuntevat hieman paremmin ammattien maailmaa ja heillä on myös enemmän kokemuksia ja havaintoja toisen sukupuolen ammattiteistä. Lisäksi miesten ammattia suunnittelevat

tytöt ovat sitoutuneet valintaansa hyvissä ajoin. (Nummenmaa 1992, 38.) Nummenmaan tutkimus puoltaa hyvin myös tätä tutkimusta, jossa nousi esille nuorten tyttöjen aktiivisuus etsiä tietoja ja ottaa hyvissä ajoin selvää työmahdollisuuksista ja koulutukseen pääsystä. Nummenmaan, Vanhalakka-Ruohon ja Lahtisen (1985) tutkimuksessa nuorten suuntautuminen vastakkaisen sukupuolen ammattiin oli harvinaista. Tässä on huomattava ero tähän tutkimukseen, jossa monilla tytöillä oli tarkoituksena suunnata miesvaltaisille aloille.

”Työpaikkani voisi olla arkkitehtitoimisto, jossa suunnittelisin moderneja rakennuksia” (p)

”Saatan olla vielä sähköasentaja tai ehkä olen kouluttautunut insinööriksi.” (t)

”Työni on usein haastavaa, koska työskentelen vankilassa vartijana.” (t Henna)

Tämä viimeinen maininta on osa haastattelua ja tässä korostuu laaja-alaisempi tutkiskeleva toiminta, joka on tyypillistä toisen sukupuolen ammattia suunnittelevalle nuorelle (Nummenmaa 1998, 38).

”No siis sitä on kolme vuotta (turvallisuusalaa) ja sit mä meen armeijaan sen jälkee ja siit varmaan sit mä haen poliisikouluun... Se vartija on vaan se niinku sen kautta meen sinne, ryhdyn siks, niinku poliisiks haen. Että se sotilaskoulutus on vaan, se käydään siellä ja sit mä saan niinku merkinnän,, mä oon iskän kaa jutellu siitä, et vois auttaa siihen poliisiks pääsyes enemmän vielä.” (t Henna)

Ammattia ja koulutusta koskevat maininnat painottuivat eri lailla tyttöjen ja poikien keskuudessa. Pojille hyvä palkka ja rahan määrä tuntui olevan merkityksellisempi kuin tytöille. Tytöt sen sijaan ottivat esille ajatuksen jatkuvasta kouluttautumisesta, jonka tuloksena työura lähtisi liikkeelle alemmasta koulutuksesta nousten pikkuhiljaa korkeammalle tasolle. Seuraavat maininnat kuvaavat juuri palkan ja koulutuksen merkitystä.

”Ammattikoulusta valmistuin kokiksi ja saan hyvää palkkaa.” (p)

”Työ saisi olla myös kovapalkkainen. Ehkä voisi perustaa oman yrityksen jonkun kaverin kanssa, koska silloin olisi mahdollisuus ainakin jossain vaiheessa kovempaan palkkaan.” (p)

”Olen opiskellut laborantiksi ammattikoulussa ja samalla käynyt lukion. 20 –vuotiaana menin Helsingin yliopistoon opiskelemaan eläinlääketieteitä ja valmistuin eläinlääkäriksi.” (t Kirsi)

”Olen toivottavasti valmistunut lähihoitajaksi, käynyt armeijan ja hankkinut poliisin ammatin... 32 vuotiaana voisin olla töissä lähihoitajana, joko mielenterveys- ja päihdeongelmien tai sairaanhoidon parissa... Lähihoitaja on ollut toiveammattini jo viidenneltä luokalta ja voisi olla mahtavaa, jos olisin ratsupoliisi.” (t)

Myös ihmisten, eläinten ja luonnon auttaminen näkyi ammatinvalintaperusteissa. Nuoret halusivat selvästi valita myös sellaisia ammatteja, joissa tuntisi itsenä hyödylliseksi.

”Mahdollista on, että olen eläinlääkäri tai sitten joku muu ammatti, missä san työskennellä paljon ihmisten kanssa ja auttaa heitä.” (t)

”Minä olen vuonna 2025 varmaankin töissä jossain toimistossa, missä autetaan työttömiä eli olen ehkä sitten työttömyystoimistossa... Se on hauska, voi niinku auttaa jotain ihmisii.” (p)

”Olen kouluttautunut kohtalaisen korkealle ja työkseni voisin tehdä jotain mikä liittyy luontoon. Olisi hienoa olla mukana jossain luonnonsuojeluprojektissa, tuntisi edes jotenkin auttavansa.” (t)

6.3. Vapaa-aika

Työn ja perheen lisäksi ihmisen elämänrakenteen yksi tärkeä osa on myös vapaa-aika. Palkkatyön ulkopuolista aikaa kutsutaan vapaa-ajaksi. Vapaa-aika voidaan määritellä myös siten, että kokonaisuajasta vähennetään työaika sekä nukkumiseen, syömiseen yms. tarpeisiin kuluva aika (Hirvonen 1992, 2). Merja Sinkkosen ja Lea Pulkkinen (1996) tutkimuksessa *Elämänrakenne parhaassa aikuisiässä* kuvataan 36-vuotiaiden aikuisten elämäntilannetta ja kehitystehtävien ratkaisemista. Tutkimusraportin vapaa-aika -osiossa kävi ilmi, että vapaa-aika koostui kotitöistä, lasten kanssa puuhailusta sekä lepäilystä. Myös ystävien kanssa seurustelu, liikunta ja harrastukset kuuluivat suosittuihin vapaa-ajanviettopoihin. Myös Markku Lankisen (1985)

mukaan yleisin vapaa-aikatoive oli seurustelu oman perheen kanssa. (Sinkkonen & Pulkkinen 1996, 5, 18.)

Tässä tutkimuksessa vapaa-aika ja siihen liittyvät harrastukset kuvattiin kirjoitelmissa melko perinteisiksi. Pääsääntöisesti vapaa-ajan toimintoihin kuului matkustelu, liikunta, mökkeily, eläimet sekä perheen ja ystävien tapaaminen. Monessa kirjoitelmassa kävi ilmi, että vapaa-aika haluttiin viettää perheen kanssa yhdessä, muun muassa matkustellen ja mökkeillen. Sosiaalisuudesta kertovat maininnat olivat sukulaisten ja tuttavien luona vierailut. Näitä mainintoja esiintyi lähinnä työillä. Poikien kuvaamat vapaa-ajan harrastukset liittyivät enemmän urheiluun ja melko kalliisiin harrastuksiin, kuten esimerkiksi golfiin ja veneilyyn.

”Vierailisin useasti vanhempieni luona ja mummun, jos hän on elossa vielä silloin.” (t)

”Viikonloppuisin käyn vanhemmillani, sisaruksillani tai poikaystävieni keikoilla.” (t Henna)

Lemmikkieläimet mainittiin lähes kaikissa kirjoitelmissa, kolmea lukuun ottamatta. Eläimet koettiin osaksi sekä perhettä että vapaa-aikaa. Osa kirjoittajista jopa määritteli lemmikkiensä sukupuolen ja nimen.

”Meillä on myös oma koira, jonka nimesimme lempibändimme kitaristin mukaan...” (t Henna)

”Mahtavinta olisi se, jos olisin saanut säästettyä rahat omaa hevosta varten. Omistaisin Suomenhevosen ja siinä riittäisi minulle vapaa-ajalle puuhaamista.” (t)

Lähes kaikki vapaa-ajan viettotavat olivat joko ihmisten tai eläinten parissa touhuamista, mutta yhdessä kirjoitelmassa nousi esiin hieman epätavallisempi harrastus –kirjan kirjoittaminen.

”Vapaa-ajalla kirjoitan fantasia- ja seikkailupainotteista kirjaa...” (t)

Kirjoitelmien mukaan eri sukupuolet näyttäisivät viettävän vapaa-aikansa samoin kuin nykyäänkin. Entisajoista poiketen vapaa-ajan viettotavat ovat ehkä hieman kalliimpia. Muutamissa tulevaosuuskuvissa näkyi mm. useampia hienoja autoja, huvijahteja sekä kaksi kesämökkiä. Varsinaisista harrastuksista ei kirjoitelmissa niinkään kerrottu, vaan vapaa-aika koostui lähinnä perheen lemmikin huolenpidosta tai yhteisestä ajasta perheen kanssa sitä sen enempää määrittelemättä. Nämä tutkimustulokset puoltavat melko hyvin Sinkkosen ja Pulkkisen (1996) sekä Markku Lankisen (1985) tutkimuksia vapaa-ajasta, joissa vapaa-aika koostui samoista toiminnoista kuin tässäkin tutkimuksessa.

6.4. Asuminen

Neljäs teema, joka kirjoitelmista nousi esille oli asuminen. Asuinympäristöstä muodostui kaksi luokkaa: kotimaa ja ulkomaat. Nämä luokat jaettiin alaluokkiin: omakotitalo, rivitalo ja kerrostalo. Kaikissa kirjoitelmissa asumista ei kuvattu kovin paljon, saattoi olla vain lyhyt maininta esim. paikkakunnasta, jossa nuori ajattelee asuvansa tulevaisuudessa. Maaseudulla asumista ei

kirjoitelmissa näkynyt. Muutama maininta oli elämisestä jonkun kaupungin lähetyvillä, rauhallisella paikalla. Harvaanasutuilla seuduilla elinkeinona on usein maanviljely, joka on harvinaisempaa nykyajan teollistuneessa yhteiskunnassa. Tästä johtuen nuoret kuvasivat itseään lähes kaikissa kirjoitelmissa kaupunkilaisiksi, koska tärkeänä pidettiin muun muassa läheistä sijaintia työpaikkaan ja palveluihin.

Lähes kaikki nuoret halusivat asua tulevaisuudessa Suomessa. Kaksi nuorta toivoi asuvansa ulkomailla, mutta eivät pitäneet kotimaassa asumistakaan täysin mahdottomana ajatuksena. Pojille ei ulkomailla asuminen tuntunut olevan niin merkityksellistä kuin tytöille. Kotimaassa asumisen lisäksi nuoret uskoivat asuvansa nykyisellä kotipaikkakunnallaan tai ainakin sen läheisyydessä. Nämä maininnat kertovat varmasti turvallisuuden tunteesta asua tutuissa maisemissa lähellä sukulaisia ja ystäviä. Muutamat nuoret, jotka kuvittelivat asuvansa muualla Suomessa kuin kotipaikkakunnallaan, valitsivat asuinkaupunkinsa muun muassa sen mukaan, että olivat joskus käyneet kyseisellä paikkakunnalla esimerkiksi lomailun tai harrastusten perässä. Myös työn perässä muutto tuli esille muutamassa kirjoitelmassa.

”Olen aina halunnut asua ihan kunnolla ulkomailla, kuten molemmat vanhempani. Ja jos käy niin, että sieltä Japanista sattumoisin pääsee löytymään se oikea mies, voin jäädä sinne asumaan.” (t Tiina)

”Vuonna 2025, ollessani 31/32 –vuotias, asun toivottavasti esimerkiksi Lontoossa kerrostaloasunnossa Sebastian –nimisen

tummakiharaisen poikani ja Adonis –nimisen tanskandoggimme kanssa.” (t)

”Kotipaikkakuntani lähelle jäisin varmaan sen takia, että se on tuttu ja turvallinen sekä muutenkin hieno kaupunki.” (p Joonas)

”Päädyin Porvooseen, koska se vaikuttaa todella mukavalta ja värikkäältä paikalta... Olen siellä siksi, koska hain töitä sinne ja pääsin loppujen lopuksi myös.” (p Perttu)

Toiveasumismuoto vaihtelee riippuen henkilön elämänvaiheesta, asunnon sijainnista ja elämäntavallisesta orientoitumisesta. Tutkimusten mukaan omakotitalo on mieluisin asumismuoto (Manninen & Hirvonen 2004, 7) Anna Strandell (1998) on koonnut tutkimuksessaan *Asukasbarometri 1998, asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä* talotyyppejä, joissa ihmiset asuvat ja joissa he haluaisivat asua. Kerrostalossa asuu puolet, omakotitalossa kolmannes ja pari- ja rivitalossa viidennes vastaajista. Hieman yli puolella vastaajista ihannetalotyyppi on omakotitalo. Tämä toivottavan tulevaisuuden talotyyppi on lähes kaksi kertaa niin paljon kuin omakotitaloissa asuu todellisuudessa. (Strandell 1998, 27-31.) Omakotitalohaaveet ovat suurimpia 15-19-vuotiailla nuorilla. Nuorilla aikuisilla toiveet ovat laimeampia, mutta lähestyessä 30-40 ikävuotta, omakotitalon toive taas voimistuu. Yli 65-vuotiaista enää kolmannes asuisi mielellään omakotitalossa.

”...Suurimman osan ajasta vietämme kuitenkin Oulussa asustellen uudessa omakotitalossamme.” (Kirsi)

”Haaveissani minulla on suuri omakotitalo ja reilusti pihaa. Joskus olen miettinyt muuttamista joksikin aikaa ulkomaille... Jos muutan ulkomaille, en kuitenkaan aio viettää siellä aikaa enempää kuin pari vuotta.” (t)

Rivitaloasumisen valitsee viidennes vastaajista, joka on täsmälleen sama kuin todellisuudessaakin. Ainoastaan viidennes haluaisi asua kerrostalossa, vaikka puolet asuvat tällä hetkellä kerrostalossa.

”Asun vaimoni kanssa rivitalossa, joka sijaitsee järven rannassa, mutta ei niin korvessa ettei keskustaan pääseminen ole kauhean työn ja tuskan takana.” (p)

”Asun Tampereen keskustan läheisyydessä. Asuntoni on pieni vuokrakämpä, jossa asun yhdessä poikaystäväni kanssa.” (Henna)

Kirjoitelmista nousi esiin melko tarkasti määritelty asumismuoto. Kirjoittajan sukupuolella ei ollut yhteyttä asumismuodon kuvauksessa. Suurimmalla osalla vastaajista oli haaveissa omakotitalo, ja usein korostui myös hienous ja uutuus. Kaikilla nuorilla ei selvästikään ollut käsitystä varallisuudestaan ja elämäntilanteestaan tulevaisuudessa tuolloin vuonna 2025. Asumisesta nuoret kuvailivat vain pääpiirteittäin ilman tarkempia selityksiä. Suurimmalla osalla perusteet asumisvalinnalle perustuivat nykyiseen asumiseen. On täysin ymmärrettävää, että nuorilla ei ollut suurta sanottavaa asumisestaan, sillä oman asunnon

hankkiminen ei ole vielä ajankohtainen kehitystehtävä
nuorten elämässä tällä hetkellä.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Nuoret ovat muodostaneet käsityksensä tulevaisuudesta omien tulevaisuuskuviensa perusteella. Nuorten tulevaisuuskuvat pohjautuvat arvoihin, jotka he ovat omaksuneet elämänsä aikana ja joista he muodostavat itselleen tärkeitä alueita. Ne asiat, jotka nuori kokee itselleen merkityksellisiksi, oletetaan tulevan esille kirjoitelmien sisältämissä teemoissa.

Käsitykset tulevaisuudesta näyttävät koskevan melko perinteisiä ajattelumalleja, jotka olivat perhe, ammatti, vapaa-aika ja asuminen. Kirjoitelmat olivat kirjoitettu hyvin positiiviseen sävyyn ja odotukset tulevaisuudesta olivat joidenkin vastaajien kohdalla hyvinkin korkealla. Vaikka vastaukset antoivat valoisan kuvan tulevaisuuden odotuksista, täytyy muistaa, että tutkimukseen osallistuneiden joukko oli varsi pieni. Ehkä valoisuuden taustalla on myös unelma jostakin, mitä ei ole itse saanut, vaikka olisi kovasti toivonut. Ainoastaan yhdestä kirjoitelmasta paistoi esiin negatiivisuus. Yllätykseksi kirjoittaja kuvitteli elämäänsä tulevaisuudessa hyvin synkäksi: koulu tulisi menemään huonosti, avioliitto kariutuisi ja sen myötä lapsia voisi nähdä vain harvoin. Myös varallisuus näkyi kirjoitelmissa. Nuorilla tuntuu olevan selvästi luottamus itseensä ja yhteiskuntaan. Muutamissa kirjoitelmissa pitäydettiin kuitenkin maanpinnalla. Niissä toivottiin pieniä arjen iloja, riittävää toimeentuloa eikä haviteltu suuria asioita.

Nuoret pohdiskelivat tulevaisuuden suunnitelmissaan myös ammattia, ja se kertoo nuorten arvostuksesta koulutukseen. Monet nuoret olivat sisäistäneet sen, että

kunnon kouluttautuminen antaa hyvän pohjan tulevalle työuralle ja sen kehitykselle.

Suurimpana uhkatekijänä elämässä nähtiin työttömyys, mutta silti suhtautuminen ammattiin ja työhön oli melko joustavaa. Nuorten kirjoitelmista huomasi, että työttömyydestä on puhuttu joko koulussa tai kotona. Tänä lama-aikana työttömyyteen liittyviä asioita nuoret olivat kohdanneet ehkä vanhempien, tuttavien tai sukulaisten työtilanteiden kautta. Tämän aiheen pohtiminen on muokannut myös nuorten tulevaisuuskuvia.

Vapaa-aikaa koskevat maininnat vaikuttivat myös hyvin perinteisiltä ja ne tukevat perhekeskeistä käsitystä tulevaisuudesta. Harrastukset olivat melko samoja kuin tämänhetkiset mielenkiinnon kohteet. Vapaa-ajan vietto esimerkiksi mökkeilemällä perheen kesken, lisää perhekeskeisyyttä. Vapaa-ajan merkitys ihmisten elämässä on nousussa ja sen rooli on nousemassa työroolia tärkeämmäksi. Mitä lähemmäksi nykyaikaa tullaan, sitä samankaltaisempia naisten ja miesten ajankäytöt ovat. Yhtenä esimerkkinä voidaan ottaa kotityöt, joihin miehet osallistuvat nykyään enemmän ja naiset taas vähentävät kotitöiden osuutta. Eila Heinosen (2004, 31) mukaan vapaa-aika on erityisen tärkeää ihmisille, sillä jokainen tarvitsee vapautta tullakseen omaksi itsekseen. (Sinkkonen & Pulkkinen 1996, 5., Hirvonen 1992, 3.)

Perheen vahva merkitys korostui nuorten tulevaisuuden suunnitelmissa. Suurin osa kuvitteli, että viidentoista vuoden kuluttua heillä on oma perhe. Muutamissa vastauksissa mainittiin erikseen, että perhettä ei vielä

silloin olisi. Myös asumisessa näkyi perheen merkitys. Monet nuoret halusivat asua tulevaisuudessa nykyisellä kotipaikkakunnallaan tai sen läheisyydessä. Perheen tärkeydestä kertoi myös se, että ne nuoret, jotka ajattelevat asuvansa tulevaisuudessa ulkomailla, halusivat pitää vanhempiensa ja sisarustensa valokuvia esillä. Varmaan Euroopan yhdentyminen, internetin käyttö sekä nuorten parempi kielitaito ovat osaltaan madaltaneet kynnyistä suunnitella ulkomaille muuttoa.

Vain muutama nuori pystyi pitämään elämän realiteetit hallussaan asuinpaikan, työn ja toimeentulon osalta. Suurin osa nuorista kuvittelee asuvansa isossa uudessa omakotitalossa ollessaan 31- tai 32-vuotiaita. Nämä nuorten käsitykset liittyvät toivottavaan tulevaisuuteen, vaikka todennäköinen tulevaisuus olisi toinen. Todennäköisesti kuitenkin suurin osa nuorista asuu 31-vuotiaana vielä kerrostalossa ja vain pieni osa rivitalossa ja omakotitalossa. Nuorten kirjoitelmista huomaa, että aikakäsitys ei ole heillä vielä hallussa. Nuoret ajattelevat, että heillä on 31-vuotiaana puoliso, lapsia, oma talo ja runsaasti rahaa. Nuoret eivät ehkä tule ajatelleeksi, että esim. asuntolainojen takaisinmaksaminen voi kestää jopa 20-30 vuotta. On hyvä, että nuorilla on positiivinen käsitys tulevaisuudestaan, vaikka se ei täysin vastaisikaan oikeaa kuvaa. Strandellin uudemmassa asukasbarometrissä tulokset ovat melko samantyyppisiä kuin aiemmassa tutkimuksessa, mutta kerrostalo ihannetalotyyppinä on nostanut kannatustaan kahdella prosenttiyksiköllä verrattuna vuoden 1998 tutkimukseen. (Strandell 1998, 27-31. Strandell 2004, 87.)

Tietyt ammatit, joissa nuori kuvittelee tulevaisuudessa olevansa, liittyvät toivottavaan tulevaisuuteen, samoin kuin huvijahdit ja kesämökit, jotka nuoret kuvittelevat omistavansa. Todennäköinen tulevaisuus on monella nuorella kuitenkin toinen. Toisaalta, kun aikaa kuluu ja nuoret kasvavat niin henkisesti kuin fyysisestikin, he huomaavat ehkä haluavansa eri asioita kuin tällä hetkellä.

Arvot luovat pohjan tulevaisuuskuville ja tulevaisuuskuvat suuntautuvat joko positiivisesti tai negatiivisesti riippuen aikaisemmista kokemuksistamme. Kuten Lennart Koskinen kiteytti, että tulevaisuutta ei ennusteta, sitä luodaan. Jokainen voi kuvitella tulevaisuutensa eri lailla ja jokainen luo oman käsityksensä, arvonsa ja mielikuvansa maailmasta. Näiden arvojen ja käsityksien kautta muodostetaan kuvat maailmasta ja aletaan tavoitella omien arvojen ja käsityksien mukaista tulevaisuutta.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bogdan, R., C. & Biklen, S., K. 1982. Qualitative research for education. Allyn and Bacon, Inc. United States of America.

Gordon, T. & Lahelma, E. Koulutus ja sukupuoli. Teoksessa Takala, T. (toim.), Kasvatussosiologian perusteet. Jyväskylä yliopiston täydennyskoulutuskeskus; oppimateriaaleja 2/1989, 150-155.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Halmari, L. & Juslen, J. 1984. Tulevaisuudentutkimuksen menetelmät aluesuunnittelussa. Teoksessa Hautamäki & Wuori (toim.) Tulevaisuuden tutkimus aluetieteessä – näköaloja ja esimerkkejä. Tampereen yliopisto, Aluetiede, Tiedonantoja n:o 21. 1984, 16.

Haapala, A. 2000. Mitä on tulevaisuuskasvatus? Teoksessa Haapala, A. (toim.), Tulevaisuuskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 125-137.

Haavio-Mannila, E., Jallinoja, R. & Strandell, H. 1984. Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja. Juva: WSOY.

Heinonen, E. 2004. Aktiivinen harrastus työn siirtymän ja kompensaation ilmentymänä. – Case matkailuoppaat. Paino-Raisio Oy, Raisio 2004.

Helve. H. 1997. Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino.

Helve. H. 1987. Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirvonen, J. 1992. Asuminen ja vapaa-aika. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.

Hujala, A., Kumpula, A. & Ojala, E. 2002. Finnish Adoption Board Annual Report 2001. Ministry on Social Affairs and Health. Helsinki.

Kamppinen, M., Malaska, P., & Kuusi, O. 2002. Tulevaisuudentutkimuksen peruskäsitteet. Teoksessa Kamppinen, Kuusi & Söderlund. (toim.) Tulevaisuuden tutkimus. Perusteet ja sovellukset. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 19-25.

Koskinen, L. 1996. Usko tulevaisuuteen. WSOY. Juva
Mikkonen. A. 2000. Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja.

Malaska, P. & Mannermaa, M. 1985. Tulevaisuuden tutkimuksen ongelmat ja tulevaisuus. Teoksessa Malaska & Mannermaa (toim.) Tulevaisuuden tutkiminen Suomessa. Juva: Gaudeamus, 275.

Niiniluoto, I. 1994. Järki, arvot ja välineet. Keuruu: OTAVA.

Nummenmaa, A-R., Vanhalakka-Ruoho, M. & Lahtinen, M. 1984. Ammatti, sukupuoli ja työmarkkinat. Projektin esittely ja perusselvitys tyttöjen ja poikien koulutus- ja ammattisuunnitelmista. Tampereen yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia.

Nummenmaa, A-R. 1992. Toisen sukupuolen ammatti nuoren koulutusvalintana. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö.

Ollila, A.K. 2008. Kerrottu tulevaisuus: alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus

Parviainen, H. 2003. Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970-2000. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 15/2003, Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Helsinki.

Patrikainen, S. & Toom, A. 2000. Teoksessa Kansanen, P & Uusikylä, K. (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS-kustannus, WS Bookwell Oy, Juva 2004, 239-258.

Pitkänen, P. 1994. Tulevaisuuskasvatus. Teoksessa Pitkänen, P. (toim.), Katse kohti tulevaa. Tulevaisuuskasvatuksen suuntaviivoja. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 48-54.

Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa Kinnunen, U. &

Rönkä, A. (toim.), Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, PS-kustannus.

Puohiniemi, M. 1993. Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5.

Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Vantaa: Dark Oy, Limor kustannus.

Puhakka, H. 2003. Koulutus, työelämä ja sukupuoli. Teoksessa Vanhalakka-Ruoho, M. Näkymätöntä näkyväksi. Elämänkulku, työura ja sukupuolittietoinen ohjaus –projektin ydinteemoja. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita. Joensuu: Joensuun yliopisto, 20-21.

Reuna V. 1997. Perhebarometri. Selvitys suomalaisten perheeseen liittyvistä käsityksistä. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Helsinki.

Rauste-Von Wright, M. 1997. Oppiminen ja maailmankuva. Teoksessa Rydman, J. (toim.), Maailmankuvaa etsimässä. Helsinki: WSOY, 31-40.

Rubin, A. 1995. Ote huomiseen. Tulevaisuustietoisuus opetuksessa. Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Rubin, A. 2002. Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Kamppinen, Kuusi, & Söderlund. (toim.)

Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 792.

Ruohotie, P. 1999. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY.

Savolainen, H. 1993. Peruskoulusta työelämään-
nuoruudesta aikuisuuteen. Esitutkimus nuorten
siirtymävaiheen elämäkulusta, aikuistumisen
prosessiin liittyvistä valinnoista ja ympäristön
asettamista paineista. Joensuu: Joensuun yliopiston
monistuskeskus.

Sinkkonen, M. & Pulkkinen, L. 1996. Elämänrakenne
parhaassa aikuisiässä. Jyväskylän yliopiston
psykologian laitoksen julkaisuja 333. Jyväskylän
yliopistopaino.

Strandell, A. 1999. Asukasbarometri 1998.
Asukaskysely suomalaisista asuin ympäristöistä. Vantaa:
Sinari Oy. Ympäristöministeriö.

Strandell, A. 2005. Asukasbarometri 2004.
Asukaskysely suomalaisista asuin ympäristöistä. Vantaa:
Sinari Oy. Ympäristöministeriö.

Suominen, L. 1979. Lapsiperhe Suomessa. Helsinki:
Väestöliitto.

Tolkki-Nikkonen, M. 1985. Kun ei odota ei kärsi, kun ei
vaadi ei paljon pety. Yksilön elämänkaareen kriittiset
vaiheet. Tampereen yliopisto.

Tolkki-Nikkonen, M. 1990. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen? Helsinki: Gaudeamus.

Toukoma, P. 1967. Arvomaailman kehitys kouluiässä. Tutkimus 10-18 -vuotiaiden tamperelaispoikien sosiaalistumisesta. Acta Universitas Tamperensis. Vammala.

Turtiainen, H. 1997. Miksi yhä avioon? Teoksessa Pohjola, K. (toim.) Neljä artikkelia perheestä. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja. Jyväskylän yliopistopaino 1998.

Turunen, K.E. 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Venkula, J. & Rautevaara, A. 1992. Arvot ja nuorten arvopohdinta. Helsinki: Yliopistopaino

LIITTEET

Nimi _____

MINÄ VUONNA 2025

missä olen? mitä teen? miksi? kenen/keiden kanssa?

Kirjoita vapaamuotoinen aine tulevaisuuden suunnitelmistasi. Pohdi ja perustele näkemyksiäsi.

Suostun tarvittaessa haastatteluun. (kyllä) _____ (ei)

HAASTATTELURUNKO

Tällaisia aiheita käsiteltiin haastattelutilanteessa:

1. Perhe
 - avioliitto
 - biologiset lapset/adoptiolapset

2. Ammatti
 - kouluttautuminen

3. Vapaa-aika

4. Asuminen
 - tämän hetkinen kotikaupunki
 - tämän hetken talotyyppi
 - tulevaisuuden kotikaupunki
 - tulevaisuuden talotyyppi